

พัฒนาการของระบบการชำระเงินของประเทศไทยกับต่างประเทศ

ประเทศไทยได้เริ่มเปิดประตูการค้ากับโลกภายนอกอย่างจริงจังในระหว่างครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการพัฒนาการค้าระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้ส่งสินค้าออกที่สำคัญคือ น้ำตาล หนังสัตว์ ผ้าย ไม้ ดีบุก กุ้ง ปลา ยาสุม ข้าว และพริกไทย ส่วนสินค้าเข้าได้แก่ ผ้าฝ้าย เครื่องเหล็ก เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องเคมีภัณฑ์ และอื่น ๆ ต่อมาในทศวรรษที่ ๒๐ ก็ได้เป็นที่ปรากฏอย่างแจ่มชัดว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยขึ้นอยู่กับสินค้าออกที่สำคัญ คือ ข้าว ยาง ดีบุก และไม้สัก การเปลี่ยนแปลงในปริมาณความต้องการของโลกในสินค้าเหล่านี้มีผลกระทบระเทือนอย่างมากต่อรายได้ประชาชาติ การเงินของประเทศ การแลกเปลี่ยนเงินตรา ระหว่างประเทศและดุลการชำระเงินของประเทศ

การศึกษาถึงพัฒนาการของระบบการชำระเงินของประเทศไทยกับต่างประเทศในอดีต เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานของระบบการชำระเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ สามารถศึกษาโดยแบ่งประวัติศาสตร์ออกได้เป็น ๕ ระยะ ดังนี้คือ .-

๑. ระยะเวลาตราเงิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๕๓ - พ.ศ. ๒๔๕๑
๒. ระยะเวลาปฏิวรรตทองคำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๑ - พ.ศ. ๒๔๗๕
๓. ระยะเวลาปฏิวรรตเดอลิ่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ - พ.ศ. ๒๔๘๔
๔. ระยะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ - พ.ศ.

๒๔๘๘

๕. ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ - ปัจจุบัน

(๑) ระบอบมาตราแร่เงิน

จากปี พ.ศ. ๒๓๕๓ - พ.ศ. ๒๔๔๕ ประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบบ
 มาตราแร่เงิน เงินตราที่ใช้มีลักษณะเป็นก้อนคล้ายลูกปัดทำด้วยแร่เงิน เรียกว่า
 "บาท" ซึ่งยังคงใช้เป็นหน่วยของเงินตราอยู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนในท้องถิ่นอื่นนอก
 กรุงเทพฯ ยังไม่มีการใช้เงินตรากันอย่างแพร่หลาย แต่สำหรับในท้องถิ่นที่ทางไกล
 จะใช้สินค้าเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน มูลค่าแลกเปลี่ยนของเงินบาท
 กับเงินปอนด์สเตอร์ลิงจะขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงในราคาแร่เงินซึ่งก็มูลค่าเป็น
 ทองคำ ในระยะนี้ได้มีการนำเงินดอลลาร์ เม็กซิกัน เงินรูปี และเงินดอลลาร์สิงคโปร์
 เข้ามาใช้ภายในประเทศด้วย ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนมีอัตรา ๕ บาท ต่อ ๓ ดอลลาร์
 สิงคโปร์ หรือดอลลาร์ เม็กซิกัน

ในการผลิตเหรียญเงินเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า
 รัฐบาลได้จัดตั้งโรงงานขนาดเล็กขึ้น แต่เนื่องจากความต้องการเงินเพื่อใช้ใน
 คำนการค้ำมีมากขึ้นทุกที ทำให้เหรียญเงินที่รัฐบาลผลิตขึ้นได้ไม่เป็นที่เพียงพอกับ
 ความต้องการ ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 จึงได้ทรงประกาศให้เงินตราต่างประเทศ คือ เหรียญเงินดอลลาร์ เม็กซิกัน เงินรูปี
 และเงินดอลลาร์สิงคโปร์ เป็นเงินที่ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ในระบอบมาตรา
 แร่เงินนี้ กลไกทางกานเงินตราเป็นไปอย่างง่าย ๆ และโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ
 เมื่อสินค้าออกมากกว่าสินค้าเข้าหรือรายรับระหว่างประเทศมากกว่ารายจ่าย พอลค้า
 และธนาคาร จะสั่งแร่เงินเข้ามาขายให้กับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เพื่อแลกกับ
 เงินบาท ดังนั้นอุปทานของเงินบาทก็จะเพิ่มขึ้นโดยอัตโนมัติ ในทางตรงกันข้าม
 เมื่อรายจ่ายระหว่างประเทศมากกว่ารายรับ พอลค้าและธนาคาร ก็จะขายเงินบาท
 ให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติแลกกับเงินดอลลาร์หรือแร่เงินเพื่อส่งไปชำระหนี้
 ต่างประเทศ การค้าและการเคลื่อนไหวของแร่เงินและทองคำในระยะนี้จะเป็น
 ไปอย่างอิสระ ดังนั้นอุปทานของเงินตราจะปรับตัวเองโดยอัตโนมัติตามความ
 ต้องการทางคานการค้ำในลักษณะดังที่กล่าวมา โดยรัฐบาลไม่จำเป็นต้องเข้าควบคุม

ประเทศไทยใช้มาตรการแร่เงินมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ในระยะนี้การค้า
 กิจต่างประเทศได้ขยายวงกว้างขวางยิ่งกว่าเดิมมาก รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติ
 ธนบัตรขึ้นในปีเดียวกันนี้ และทำธนบัตรออกใช้อย่างเป็นทางการเป็นหลักฐานเป็นครั้งแรก ใน
 ปีนี้ปรากฏว่าราคาแร่เงินในตลาดได้ตกลงอย่างมาก ทำให้กระทบกระเทือนต่อ
 ประเทศที่ใช้มาตรการแร่เงินรวมทั้งประเทศไทยเป็นอันมาก ก่อนที่ราคาแร่เงินจะ
 ตกต่ำ อัตราแลกเปลี่ยนของเงินบาทและเงินปอนด์สเตอร์ลิง คือ ๔ บาทต่อ ๑
 ปอนด์สเตอร์ลิง แต่หลังจากที่ราคาแร่เงินได้ตกต่ำลงเรื่อย ๆ อัตราแลกเปลี่ยน
 ของเงินบาทและเงินปอนด์สเตอร์ลิงก็ได้ตกลงลงทุกที จนในที่สุดในปี พ.ศ. ๒๔๔๕
 นั้นเอง อัตราแลกเปลี่ยนก็ได้ตกลงเหลือ ๒๑.๗๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง
 ก่อให้เกิดความปั่นป่วนในวงธุรกิจ การค้า และการเงินของประเทศเป็นอันมาก

(๒) ระยะเวลาการปฏิวัติทองคำ

เมื่อรัฐบาลได้ตระหนักว่าไม่เป็นการสมควรที่ประเทศไทยจะอยู่ใน
 มาตรการแร่เงินอีกต่อไป จึงได้วางวิธีการที่จะก้าวเข้าสู่ระบบการเงินซึ่งใช้มาตรการ
 ทองคำหรือมาตรการปฏิวัติทองคำที่หลายประเทศในขณะนั้นได้นำมาใช้หลังจากที่ออก
 จากมาตรการแร่เงินแล้ว ในครั้งแรก รัฐบาลได้กำหนดวิธีการใหม่ โดยยกเลิกการ
 จำหน่ายเงินบาทแก่เหรียญคอลดาร์ เม็กซิกัน ที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
 โดยเปลี่ยนเป็นจำหน่ายเหรียญบาทแก่กับคราฟท์ที่ขึ้นเงินในกรุงเทพฯ แทน ซึ่ง
 เอกอัครราชทูตไทยที่กรุงลอนดอนจะเป็นผู้ขาย ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๔๕
 รัฐบาลก็ได้ประกาศปิดโรงกษาปณ์เป็นการชั่วคราวและได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยน
 ใหม่ โดยทดลองหาอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมสินค้าออกของประเทศ
 และไม่ให้ราคาสินค้าเข้าสู่สูงเกินไป โดยเริ่มตั้งแต่อัตราแลกเปลี่ยน ๒๑.๗๐ บาท
 ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง เป็น ๑๗ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และได้เปลี่ยนแปลง
 อยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งในเดือนธันวาคม ๒๔๔๕ รัฐบาลได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยน
 เป็น ๑๓ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งเป็นอัตราที่เห็นว่าเหมาะสมกับสภาพการณ์
 ในขณะนั้นและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ต่อมา รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติมาตรา

ทองคำเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ อันเป็นสิ้นสุดท้ายในการปรับปรุงนโยบายการเงินของรัฐบาลซึ่งวางไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นการใช้มาตรการปรับรรคทองคำโดยสมบูรณ์และได้รับการรับรองโดยกฎหมายอย่างถูกต้อง

จุดมุ่งหมายของรัฐบาลในครั้งแรกมุ่งที่จะใช้มาตรการทองคำ แต่เพื่อความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น รัฐบาลจึงไม่ใช้มาตรการทองคำโดยตรง โดยให้ระงับการใช้บัญญัติที่ว่าด้วยการรับจ่ายทองคำในกรุงเทพฯ ด้วยเห็นว่ากรรับจ่ายทองคำในกรุงเทพฯ ในขณะนั้นยังไม่เป็นการสมควร เนื่องจากการค้าของประเทศไทยได้ติดต่อกับกลุ่มประเทศที่ใช้เงินปอนด์ เทอร์ลิง เป็นส่วนใหญ่ซึ่งประเทศเหล่านั้นใช้มาตรการปรับรรคทองคำและยินยอมแลกเงินของตนกับเงินปอนด์ เทอร์ลิงของประเทศอังกฤษอยู่แล้ว และในระหว่างที่ยังไม่มีการรับจ่ายทองคำทางกรุงเทพฯ กระทรวงพาณิชย์มหาสมบัติได้รับแลกเปลี่ยนเงินปอนด์ เทอร์ลิงทางกรุงลอนดอน กับเงินสยามตามอัตราที่กำหนดไว้ ดังนั้น แม้ว่าพระราชบัญญัตินี้จะให้ชื่อว่าพระราชบัญญัติมาตรการทองคำ แต่ตามลักษณะโดยแท้จริงแล้วเป็นการใช้มาตรการปรับรรคทองคำนั่นเอง

หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ราคาแร่เงินได้สูงขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องประสบปัญหาในการป้องกันการค้าส่งเหรียญเงินออกต่างประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ รัฐบาลได้ประกาศห้ามการค้าส่งแร่เงินออกนอกประเทศ แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีการลักลอบส่งแร่เงินออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก ต่อมาในเดือนกันยายน ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ขึ้นอัตราแลกเปลี่ยนจากเดิมเป็น ๑๒ บาทต่อ ๑ ปอนด์ เทอร์ลิง เพื่อจุดมุ่งหมายในการป้องกันการค้าส่งเหรียญเงินออกนอกประเทศ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๒ - พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินขึ้น เนื่องจากปริมาณพืชผลที่ผลิตในประเทศได้ตกต่ำลงและในเวลาเดียวกันแร่เงินได้มีราคาสูงขึ้น การลดลงในปริมาณสินค้าออกทำให้รัฐบาลควรที่จะลดอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทและเงินปอนด์ เทอร์ลิงลง แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็จำเป็นต้องป้องกันการค้าส่งเหรียญเงินออกนอกประเทศด้วย ทำให้เกิดความขัดแย้งในนโยบายการแลกเปลี่ยนเงินตรา

ต่างประเทศ รัฐบาลจำเป็นต้องคัดสินใจว่าจะเลือกป้องกันทุนสำรองเงินตราต่างประเทศหรือป้องกันเหรียญเงิน ในที่สุดรัฐบาลได้เลือกที่จะป้องกันเหรียญเงิน โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมในอัตรา ๕.๕๔ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง แต่ก็มีผลทำให้เงินปอนด์สเตอร์ลิงไหลออกจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในช่วงระยะเวลานี้เป็นจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ รัฐบาลได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของเงินบาทและเงินปอนด์สเตอร์ลิงใหม่เป็น ๑๑ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติเงินตราขึ้น กำหนดให้ธนบัตรหรือเหรียญบาทออกใช้ โดยกำหนดค่าเสมอภาคของอัตราแลกเปลี่ยนคือ ๑ บาท เทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก ๐.๖๖๕๖๗ กรัม หรือ ๑๑ บาท ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง แต่รัฐบาลจะไม่ยอมรับแลกเปลี่ยนทองคำกับธนบัตรหรือเหรียญบาท แต่อาจรับแลกเปลี่ยนกับค่าปริวรรตทองคำ หรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประเทศที่ใช้มาตราทองคำนั่นเอง โดยใช้วิธีเทียบกับทองคำตามอัตราที่กำหนดไว้และต้องแลกเปลี่ยนอย่างน้อยในอัตรา ๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อป้องกันความยุ่งยากที่จะแลกเปลี่ยนกับรายปลีกย่อย

เมื่อค่าของเงินปอนด์สเตอร์ลิงไต่คลงในเคื่อนกันยายน ๒๔๗๔ เงินบาทยังคงเทียบเท่ากับทองคำและต่อมาอัตราแลกเปลี่ยนได้เปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามค่าของเงินปอนด์สเตอร์ลิง เนื่องจากประเทศไทยส่งสินค้าเข้าส่วนใหญ่จากประเทศอังกฤษ และประเทศที่อยู่ในความยึดครองของอังกฤษ ซึ่งการค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่จะใช้เงินปอนด์สเตอร์ลิง ดังนั้นการที่อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทและเงินปอนด์สเตอร์ลิงมีอัตราคงที่ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการค้าของประเทศ ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ๒๔๗๕ จึงได้มีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของเงินบาทและเงินปอนด์สเตอร์ลิงขึ้นใหม่ตามอัตราเดิม คือ ๑๑ บาท ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งในระยะนี้เองประเทศไทยก็ได้เปลี่ยนมาตราเงินจากการใช้มาตราปริวรรตทองคำมาเป็นมาตราปริวรรตสเตอร์ลิงเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น

(๓) ระยะมาตรการปริวรรตสเตอร์ลิง

แม้ว่าสงครามโลกครั้งที่ ๑ จะสิ้นสุดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งเป็นเวลากว่า ๑๐ ปีมาแล้วก็ตาม แต่ผลของสงครามครั้งนี้ยังก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศผู้สงครามอยู่ และทำให้เศรษฐกิจตกต่ำในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย ประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่รุ่งเรืองในด้านการเงิน การธนาคาร และเศรษฐกิจในขณะนั้น ก็ต้องประสบปัญหาเป็นอันมากในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๓ - พ.ศ. ๒๔๗๔ ทองคำในธนาคารแห่งประเทศไทยได้ลดน้อยลงไปจนรัฐบาลอังกฤษต้องประกาศงดจ่ายทองคำแลกเปลี่ยนกับเงินปอนด์สเตอร์ลิงในเดือนกันยายน ๒๔๗๔ โดยปล่อยให้ค่าแลกเปลี่ยนเงินปอนด์สเตอร์ลิงเปลี่ยนแปลงไปตามความเป็นไปในการชำระหนี้ระหว่างประเทศ นั่นก็คือ ประเทศอังกฤษได้ออกจากมาตรการทองคำ ซึ่งการที่อังกฤษออกจากมาตรการทองคำก็เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและการเงินของโลกตกต่ำ และอังกฤษไม่มีทองคำเพียงพอที่จะให้ประชาชนนำเงินมาแลกเปลี่ยนได้ เมื่ออังกฤษออกจากมาตรการทองคำแล้ว ประเทศอื่นที่เข้ามาตราทองคำหรือมาตรการปริวรรตทองคำซึ่งแลกเปลี่ยนเงินของตนกับเงินปอนด์สเตอร์ลิงก็จำเป็นต้องพิจารณาว่า ประเทศของตนจะอยู่ในมาตรการเงินเดิมต่อไปหรือไม่ ปรากฏว่าในระยะแรกประเทศต่าง ๆ ก็ยังคงเข้ามาตราเงินเดิมของตนต่อไปรวมทั้งประเทศไทยด้วย ประเทศไทยตกลงใจอยู่ในมาตรการปริวรรตทองคำต่อไปโดยการรับและจ่ายเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกามาแลกเปลี่ยนกับเงินบาทแทน เพื่อรักษาค่าเงินบาทให้คงที่ไม่ขึ้นลงตามค่าของเงินปอนด์สเตอร์ลิง เนื่องจากในขณะนั้นสหรัฐอเมริกาเข้ามาตราทองคำอยู่และรัฐบาลยังคงเทียบค่าเงินบาทกับทองคำในอัตราเดิม หลังจากที่ประเทศอังกฤษออกจากมาตรการทองคำแล้ว ต่อมาไม่นานประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศก็ได้ออกจากมาตรการทองคำด้วย เนื่องจากประเทศเหล่านี้ไม่มีทองคำทุนสำรองเพียงพอ ส่วนประเทศที่ยังเข้ามาตราทองคำอยู่ก็ต้องประสบกับปัญหาในด้านการค้ากับประเทศที่ออกจากมาตรการทองคำแล้ว เพราะประเทศ

ที่ออกมาตราทองคำแล้วและใช้เงินที่มีค่าต่ำกว่าเดิมยอมไม่สามารถซื้อสินค้าตามราคาเดิมกับประเทศที่อยู่ในมาตราทองคำได้

สำหรับประเทศไทย สินค้าออกส่วนใหญ่ไม่ได้จำหน่ายในประเทศที่ใช้มาตราทองคำ แต่จำหน่ายในประเทศที่ใช้เงินปอนด์สเตอร์ลิง ดังนั้นนอกจากประเทศไทยต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้วก็ยังคงประสบกับภาวะการค้าที่ฝืดเคือง เนื่องจากประเทศที่ซื้อสินค้าจากไทยส่วนใหญ่ต้องซื้อสินค้าในราคาที่แพงขึ้น ประเทศไทยจึงขายสินค้าได้ในปริมาณน้อยลง ดังนั้นหลังจากที่รัฐบาลได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ในตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติเงินตราแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕ กำหนดให้ใช้มาตราปรีวรรตเงินปอนด์สเตอร์ลิง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๙๕

ตามพระราชบัญญัติเงินตราแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้กำหนดให้เลิกใช้หรือจ่ายค่าปรีวรรตทองคำแลกเปลี่ยนทันทีกับเงินบาท แต่ให้รับหรือจ่ายเงินปอนด์สเตอร์ลิง โดยทันทีกับเงินบาทในอัตรา ๑๑ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิงซึ่งคงเป็นอัตราเดียวกับครั้งที่ประเทศไทยอยู่ในมาตราปรีวรรตทองคำ และให้เลิกกำหนดค่าของเงินบาทเป็นทองคำ

ตามพระราชบัญญัติเงินตราปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้กำหนดทุนสำรองเงินตราไว้ ๔ ประเภท คือ ทองคำ หลักทรัพย์ทองคำ เงินฝากที่จ่ายคืนเป็นเงินตราของประเทศไทยมาตราทองคำ และเหรียญบาท ในขณะที่ประเทศอังกฤษใช้มาตราทองคำอยู่ เงินปอนด์สเตอร์ลิงยอมใช้เป็นทุนสำรองเงินตราได้ แต่เมื่ออังกฤษออกมาตราทองคำแล้ว เงินปอนด์สเตอร์ลิงก็ยอมหมดฐานะเป็นทุนสำรองเงินตรา ต่อมาเมื่อประเทศไทยใช้มาตราปรีวรรตสเตอร์ลิงเป็นมาตราเงินของประเทศ เงินปอนด์สเตอร์ลิงยอมเข้ามาเป็นทุนสำรองเงินตราของประเทศไทยได้อีก ดังนั้นในพระราชบัญญัติเงินตราแก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. ๒๔๙๕ จึงได้กำหนดทุนสำรองเงินตรา

เพิ่มเติม คือ เงินปอนด์สเตอร์ลิง หลักทรัพย์ปอนด์สเตอร์ลิง เงินฝากที่จ่ายคืนเป็น
 ปอนด์สเตอร์ลิง และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม
 กำหนดให้ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และหลักทรัพย์ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็นทุนสำรอง
 เงินตราได้ด้วย เนื่องจากในปีดังกล่าว รัฐบาลได้ขายเหรียญบาทซึ่งเป็นทุนสำรอง
 เงินตราให้แก่สหรัฐอเมริกา เพราะได้ราคาดีกว่าที่อื่น ดังนั้นเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา
 ที่ได้รับมานี้ก็ย่อมจะถือเป็นทุนสำรองเงินตราด้วย

หลังจากที่ประเทศไทยได้ออกจากมาตรการปริวรรตทองคำแล้ว สถานการณ์
 การเงินของประเทศไทยก็ดีขึ้นตามลำดับ ประเทศไทยส่งสินค้าออกไปขายต่างประเทศ
 ได้มากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยติดต่อกับชายกับกลุ่มประเทศที่ใช้เงินปอนด์สเตอร์ลิง
 เป็นส่วนใหญ่ และประเทศเหล่านี้ซื้อสินค้าจากประเทศไทยได้ในราคาที่ไม่แพงเกิน
 ควร ทั้งในปีต่อมาเศรษฐกิจของโลกก็ดีขึ้น การค้าของไทยจึงเฟื่องฟูขึ้นจนถึง
 สงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งประเทศไทยได้ใช้มาตรการปริวรรตทองคำมาตลอดช่วง
 ระยะเวลานี้

จากประวัติศาสตร์เงินตราในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ของประเทศไทย
 นโยบายที่สำคัญทางด้านการเงินตราของประเทศไทยก็คือ การระมัดระวังอย่าง
 มากในการรักษาทุนสำรองเงินตราต่อธนบัตรที่ออกใช้ และการให้ปริมาณเงิน ระบุ
 ราคา และเศรษฐกิจของประเทศปรับตัวเอง โดยอัตโนมัติตามดุลการชำระเงินของ
 ประเทศ การปฏิบัติอย่างระมัดระวังเช่นนี้จะเห็นได้จากเหตุการณ์หลายครั้งใน
 ประวัติศาสตร์ ดังเช่นในระหว่างที่ประเทศไทยใช้มาตรการแร่เงิน คือในระหว่างปี
 พ.ศ. ๒๓๘๓ - พ.ศ. ๒๔๔๕ เจ้าหน้าที่ทางด้านการเงินตราปฏิเสธที่จะลดน้ำหนักของ
 เหรียญเงินในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์หลายครั้ง เพื่อที่จะรักษาความเชื่อมั่นใน
 เงินตราเอาไว้ และทางด้านการเงินตราของประเทศไทยก็ได้ขึ้นนโยบายความ
 ระมัดระวังอย่างมากเช่นเดียวกัน โดยธนบัตรที่เริ่มออกใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๕
 จะสามารถนำไปแลกเป็นแร่เงินได้เต็มจำนวน และธนบัตรที่ออกใช้นี้จะได้รับการ

ทุนหลัง โดยทุนสำรองเงินตราที่มั่นคงซึ่งประกอบด้วย แร่เงิน ทองคำ และเงินตราต่างประเทศ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ กฎหมายจึงกำหนดให้ทุนสำรองเงินตราประกอบด้วยเหรียญเงิน ๙๕% และอีก ๕% เป็นหลักทรัพย์ชั้น ๑ ตามกฎหมายได้ยินยอมให้นำทุนสำรองเงินตรา ๕๐% ไปลงทุนในหลักทรัพย์ได้ และในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๙๓ - พ.ศ. ๒๔๙๔ ทุนสำรองเงินตราได้เพิ่มขึ้นถึง ๑๓๐% ของฉบับแรกที่ออกให้ แม้ว่านโยบายทุนสำรองเงินตราที่มั่นคงเช่นนี้จะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อเงินตราประเทศไทยในตลาดเงินตราต่างประเทศและทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมั่นคงก็ตาม แต่นโยบายเช่นนี้ทำให้ทองคำ แร่เงิน และเงินตราต่างประเทศจำนวนมากถูกกักไว้เป็นทุนสำรองเงินตราโดยไม่อาจจะนำไปใช้เกิดประโยชน์ต่อการลงทุนทางด้านการชลประทาน การสร้างทางรถไฟ และอุตสาหกรรมที่จะก่อให้เกิดรายได้อื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างเชื่องช้าเนื่องจากนโยบายการเงินที่ระมัดระวังดังกล่าวนี้

สำหรับเหตุผลในการที่รัฐบาลยอมรับนโยบายที่ระมัดระวังเช่นนี้ ก็เนื่องจาก

ประการแรก ฐานะทางการเมืองของประเทศไทยในขณะนั้นไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ โดยเฉพาะในระหว่างสงครามที่ ๑๙ และก่อนต้นสงครามที่ ๒๐ อังกฤษกำลังพยายามขยายอำนาจจากพม่า เข้าสู่ดินแดนทางภาคตะวันตกของประเทศไทย และจากมาลายา เข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย ฝรั่งเศสซึ่งกำลังมีอำนาจอยู่ในอินโดจีนก็มุ่งที่จะยึดครองดินแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นจุดหมายต่อไป แต่เนื่องจากการแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้ง ๒ ฝ่ายและจากนโยบายทางการทูตอันเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นของประเทศไทยจึงเป็นประเทศเล็กและอ่อนแอ ทำให้มหาอำนาจทั้ง ๒ ฝ่ายพอใจที่จะให้ประเทศไทยเป็นประเทศกันชน ประเทศไทยจึงยังคงรักษาความเป็นเอกราชอยู่ได้

จากเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้องเลือกนโยบายทางการเงินที่ระมัดระวังมาก เพื่อให้เงินตราของประเทศไทยมีฐานะที่มั่นคงสำหรับการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศโดยไม่เปิดโอกาสให้ประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงจากการอาศัยข้ออ้างในการที่ประเทศไทยไม่สามารถชำระหนี้ทางการเงินหรือจากสาเหตุของความยุ่งยากทางการเงินได้ นอกจากนี้การที่ประเทศไทยจะสามารถพัฒนาการค้าระหว่างประเทศและชักนำการลงทุนจากต่างประเทศได้ ประเทศไทยจำเป็นต้องมีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราและทุนสำรองเงินตราที่มั่นคงเพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจแก่บุคคลทั่วไปทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ประการที่สอง ประเทศไทยในขณะนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของที่ปรึกษาชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะที่ปรึกษาทางด้านการเงินซึ่งเป็นชาวอังกฤษ ในศตวรรษที่ ๑๙ และช่วงระยะเวลาว่างสงคราม สินค้าออกของประเทศไทยคือ ข้าว ไม้สัก และฝูมก อยู่ภายใต้การจัดการของบริษัทชาวอังกฤษ และทั้งสินค้าเข้าส่วนใหญ่ของประเทศไทยประมาณ ๙๐% ก็มาจากประเทศอังกฤษ นโยบายของอังกฤษซึ่งแสดงให้เห็นโดยผ่านทางที่ปรึกษาทางการเงินก็คือการรักษาความสงบ ความเป็นระเบียบ และความมีเสถียรภาพทางด้านการเงินของประเทศไทย เพื่อป้องกันตลาดสินค้าของอังกฤษและแหล่งที่จะจัดหาข้าว ไม้สัก และฝูมกให้แก่อังกฤษ ทั้งเป็นการป้องกันการลงทุนของชาวอังกฤษในประเทศไทยด้วย ดังนั้นพระราชบัญญัติเงินตราปี พ.ศ. ๒๔๗๑ จึงถูกร่างขึ้นมาโดย Sir Edward Cook ที่ปรึกษาทางการเงิน ซึ่งจากพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าอยู่บนแนวทางของความระมัดระวังอย่างที่สุดและยังคงใช้เป็นพื้นฐานของกฎหมายเงินตราของประเทศไทยมาจนทุกวันนี้

เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น และจากการที่เศรษฐกิจของประเทศไทยขึ้นอยู่กับการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ประเทศไทยจึงพยายามค้ำประกันค่าเงินบาทให้มั่นคงตลอดมา และค่าของเงินบาทก็มีเสถียรภาพมั่นคงในอัตรา ๑๑ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิงมาเป็นเวลานาน จนกระทั่งสงครามมหาเอเชียบูรพาได้เกิดขึ้นใน

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เสถียรภาพเงินบาทของไทยจึงได้สิ้นสุดลงจากการที่ผู้ป่วนได้เข้ามาแทรกแซงด้านการเงินของประเทศไทย

๕ (๔) ระยะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

จากความจำเป็นของภาวะสงครามมหาเอเชียบูรพา ทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมในการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อการเงินของประเทศไทยเป็นอย่างมากและเป็นผลให้เสถียรภาพของเงินบาทอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนี้ รัฐบาลจึงได้ตรา "พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราพุทธศักราช ๒๕๕๕" ขึ้นใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ

๔ ประการคือ

- ๑) เพื่อรวบรวมเงินตราต่างประเทศไว้ในแหล่งกลาง
- ๒) เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศให้เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม
- ๓) เพื่อป้องกันการส่งเงินทุนหนี้ออกนอกประเทศ
- ๔) เพื่อรักษาค่าภายนอกของเงินบาทไว้ให้มั่นคง

พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินฉบับดังกล่าวนี้ยังคงใช้บังคับมาอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ สำหรับในครั้งแรกที่ได้มีการตรากฎหมายฉบับนี้ออกใช้บังคับ ก็ยังมีได้มีการปฏิบัติการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินอย่างจริงจังเท่าใดนัก จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงกำหนดระเบียบวิธีการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตามพระราชบัญญัติดังกล่าว และเพื่อให้กฎหมายควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินที่ใช้บังคับอยู่มีความรัดกุมและเหมาะสมเพียงพอ รัฐบาลจึงได้ประกาศ "พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พุทธศักราช ๒๕๕๕ พุทธศักราช ๒๕๕๖" ใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖ และในเวลาต่อมา รัฐบาลก็ได้ออกกฎกระทรวงเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบเกี่ยวกับการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินเรื่อยมา

ทางค่านทุนสำรองเงินตรา ในสมัยก่อนสงครามประเทศไทยฝากทุนสำรองเงินตราที่เป็นทองคำและปอนด์สเตอร์ลิงส่วนใหญ่ไว้ในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ซึ่งในระหว่างนี้กระทรวงการคลังเป็นผู้ทำหน้าที่ออกธนบัตร โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทและเงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็น ๑๑ บาท ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือเทียบกับทองคำในอัตรา ๑ บาทต่อทองคำบริสุทธิ์ ๐.๖๖๕๖๓ กรัม เมื่อสงครามเกิดขึ้นทุนสำรองเงินตราในต่างประเทศได้ถูกกัก ส่วนประกอบทุนสำรองจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติเงินตราในภาวะฉุกเฉิน พุทธศักราช ๒๔๘๔ และกระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงให้เพิ่มหลักทรัพย์รัฐบาลไทย คือพันธบัตร เงินกู้และพันธบัตรคลัง (ชนิดไม่มีคอกเบี้ย) เป็นทุนสำรองค้ำ และให้หักจ่ายเงินบาทแลกเปลี่ยนกับเงินปอนด์สเตอร์ลิง แต่แลกเปลี่ยนกับทองคำได้ในอัตรา ๑ บาทต่อทองคำบริสุทธิ์ ๐.๓๒๖๓๕ กรัม ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๔๘๕ รัฐบาลได้ปรับอัตราแลกเปลี่ยนเป็น ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐๐ เยน เงินบาทจึงมีค่าลดลงประมาณ ๓๖% เมื่อเทียบกับอัตราแลกเปลี่ยนเดิมคือ ๑๐๐ บาทต่อ ๑๕๕.๓๐ เยน รัฐบาลจึงต้องปรับค่าเงินบาทเทียบกับทองคำใหม่เป็น ๑ บาทต่อทองคำบริสุทธิ์ ๐.๒๕๕๓๔ กรัม และให้เงินเยนเข้าประกอบเป็นทุนสำรองเงินตราได้เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๘๕ ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลยังไม่ได้นำพันธบัตร เงินกู้และพันธบัตรคลัง เข้ามา เป็นทุนสำรองเงินตราเลย

เมื่อรัฐบาลได้ตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นทำหน้าที่เป็นธนาคารกลาง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๕ ตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ หน้าที่ในการออกธนบัตรจึงได้โอนจากกระทรวงการคลังมายังธนาคารแห่งประเทศไทย และในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๕ ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้รับโอนทุนสำรองเงินตราจากกระทรวงการคลัง ซึ่งในขณะนั้นส่วนประกอบทุนสำรองเงินตราตามที่กฎหมายกำหนดมี ทองคำ หลักทรัพย์รัฐบาลไทย (พันธบัตร เงินกู้และพันธบัตรคลัง) หลักทรัพย์สเตอร์ลิง เงินปรีวรรคต่างประเทศ (เงินปอนด์สเตอร์ลิง

และเงินเยน) ในเวลาต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของทุนสำรองเงินตราอีกหลายครั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศ

เนื่องจากสงครามทำให้รายจ่ายในการป้องกันประเทศมีจำนวนสูงขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องออกธนบัตรใช้เพิ่มขึ้น โดยใช้พันธบัตรคลังเป็นทุนสำรองเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทย ยังต้องออกธนบัตรเพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับเงินเยนที่ญี่ปุ่นใช้จ่ายสำหรับกองทหาร และเพื่อการขยายการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้ โดยที่การออกธนบัตรส่วนใหญ่จะออกตามเงินเยนที่ขึ้นบัญชีอยู่ในกรุงโตเกียว

จากการที่ค่าเงินบาทไหลลดลงเท่ากับเงินเยน ดังนั้นสินค้าออกของไทย เมื่อคิดเป็นเงินเยนจึงมีราคาถูกลงมากและทั้งในขณะนั้นญี่ปุ่นก็มีความต้องการสินค้าของไทยมาก ทำให้สินค้าของไทยขายได้ดีและเงินเยนไหลเข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก สำหรับค่านายจ่ายทางทหารของญี่ปุ่นก็มีเป็นจำนวนมากและได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นผลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องออกธนบัตรใช้เพิ่มสูงมาก ในระยะนี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ก็เป็นระยะแรกของสงคราม ค่าใช้จ่ายทางทหารของญี่ปุ่นมีประมาณเดือนละ ๒ ล้านบาท แต่ในระยะหกเดือนท้ายของสงครามในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ค่าใช้จ่ายได้เพิ่มขึ้นเป็นเดือนละกว่า ๑๐๐ ล้านบาท

ค่าใช้จ่ายของญี่ปุ่นทำให้เงินเยนที่ขึ้นบัญชีเป็นทุนสำรองเงินตราของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดระยะเวลาสงครามจากเดือนธันวาคม ๒๔๘๕ มีจำนวน ๖๑ ล้านเยน เป็น ๑๕๕ ล้านเยนในเดือนธันวาคม ๒๔๘๖ ๕๓๑ ล้านเยนในเดือนธันวาคม ๒๔๘๗ ในระหว่าง ๕ เดือนท้ายของสงคราม คือถึงสิ้นเดือนกันยายน ๒๔๘๘ ค่าใช้จ่ายของญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จะมีจำนวน ๑,๕๕๗.๘ ล้านเยน ในรูปของเงินเยนที่ขึ้นบัญชีและอีก ๑๒๕ ล้านเยน โดยการที่ญี่ปุ่นขายทองคำให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งค่าใช้จ่ายจำนวนนี้ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายของกองทหารญี่ปุ่น ๑,๕๓๐.๑๑ ล้านเยน ส่วนอีก ๑๒๖.๖๙ ล้านเยน เป็นค่าสินค้าออกจากประเทศไทยไปยังญี่ปุ่น

เงินหมุนเวียนของประเทศได้เพิ่มขึ้นจาก ๓๕๒.๗๒ ล้านบาทในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๔๕ เป็น ๒,๐๙๖.๑๓ ล้านบาทในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๔๘

การที่ปริมาณเงินหมุนเวียนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วก็เนื่องจากธนาคารประเทศไทยต้องออกธนบัตรเพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้านเงินตราที่เพิ่มสูงขึ้นมากในช่วงระยะเวลานี้ ภัยเหตุนี้ธนาคารประเทศไทยจึงจำเป็นต้องหาวิธีการที่จะนำมาใช้เพื่อดำรงค่าเงินบาทให้มั่นคง โดยการควบคุมทางด้านเงินตราและด้านเครดิต เพื่อให้ปริมาณเงินเหมาะสมกับภาวะตลาดและเป็นการควบคุมภาวะเงินเฟ้อ วิธีหนึ่งที่ธนาคารประเทศไทยได้ทำก็คือ การให้ธนาคารพาณิชย์ชำระเงินสดสำรองส่วนหนึ่งไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยคิดเป็นอัตราส่วนกับเงินฝาก ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกากำหนดกิจการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้บัญญัติให้ธนาคารพาณิชย์ชำระเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยในกรณีธรรมดาไม่ต่ำกว่า ๕% ของหนี้สินจ่ายคืนเมื่อทวงถาม และ ๒% ของหนี้สินจ่ายคืนมีกำหนดเวลา ส่วนในกรณีพิเศษต้องไม่ต่ำกว่า ๓% และ ๒% ของหนี้สินดังกล่าวตามลำดับ แต่เนื่องจากปริมาณเงินในระยะนี้ได้เพิ่มขึ้นมาก และนอกจากนี้ก็ยังมีส่วนเงินอื่น ๆ ที่ทำการให้กู้ยืมเงินอยู่ด้วย บทบัญญัติดังกล่าวนี้จึงยังไม่พอที่จะยับยั้งภาวะเงินเฟ้อได้ รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชกำหนดควบคุมเครดิตในภาวะคับขันเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๔๖ ให้อำนาจรัฐมนตรีคลังในการ ออกกฎกระทรวงควบคุมธนาคารและสถาบันการเงิน โดยให้ธนาคารพาณิชย์ชำระเงินสดสำรองไม่น้อยกว่า ๕% และไม่สูงกว่า ๔๕% ของยอดเงินฝากตามแต่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดเป็นคราว ๆ ไป และกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่าง ๆ ถือพันธบัตรไว้ในอัตราที่แตกต่างกัน แต่ในภายหลังเมื่อเสนอพระราชกำหนดนี้ต่อสภาผู้แทน ปรากฏว่าไม่ได้รับการอนุมัติให้เป็นกฎหมาย และได้ออกพระราชบัญญัติไปอนุมัติพระราชกำหนด เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๔๔๖

เนื่องจากรัฐบาลจำเป็นต้องควบคุมภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ออก "พระราชบัญญัติควบคุมเครดิตในภาวะคับขัน" ขึ้นเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน

๒๕๕๖ ซึ่งมีข้อกำหนดที่เบากว่าเดิม คือให้ธนาคารพาณิชย์คำนวณเงินสละสำรอง
อย่างสูงเพียง ๒๕% ของยอดเงินฝากและกำหนดให้ธนาคารและสถาบันการเงิน
ต่าง ๆ ถือพันธบัตรในอัตราที่น้อยลง อัตราเงินสละสำรองและการถือพันธบัตรนี้
ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดเปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม
ต่อมาพระราชบัญญัตินี้ก็ถูกยกเลิกไปเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

แม้ว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้จะช่วยลดปริมาณการเงินหมุนเวียนและช่วย
ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยขายพันธบัตรได้ก็ตาม แต่เนื่องจากค่าใช้จ่ายทางทหาร
ของญี่ปุ่นมีระดับสูงมาก การออกธนบัตรเพื่อแลกกับเงินเบนจึงมีระดับสูงตามไปด้วย
และคาดการณ์ว่าปีที่สูงขึ้นทุกปี ดังนั้นรัฐบาลจึงออก "พระราชกำหนดส่งเสริมการใช้
เช็คในภาวะฉุกเฉิน" ขึ้นใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยกำหนดว่า
การชำระเงินเกินกว่า ๑,๐๐๐ บาท ต้องใช้เช็ค หากไม่ใช้เช็คใบรับเงินนั้นจะ
ต้องปิดอาคารสามวัน ๑๐ เท่าของที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากร แต่ต่อมาพระราช
กำหนดนี้ไม่ได้รับการอนุมัติให้เป็นพระราชบัญญัติ สำหรับผลที่เกิดจากพระราชกำหนด
นี้ คือ ทำให้ผู้เปิดบัญชีเงินฝากมากขึ้น

เมื่อรัฐบาลยังไม่สามารถควบคุมภาวะเงินเฟ้อได้ จึงได้ออก "พระราช
กำหนดพันธบัตรออมทรัพย์ในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๕๕๘" ขึ้นใช้บังคับเมื่อวันที่
๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ กำหนดให้ธนบัตรราคา ๑,๐๐๐ บาทไม่เป็นเงินที่ชำระหนี้ได้
ตามกฎหมาย ผู้ที่มีใหนำมามอบให้ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือตัวแทนคลังจังหวัด
ที่รัฐออกจำหน่ายในเวลาที่กำหนดไว้ โดยรัฐบาลออกพันธบัตรออมทรัพย์ ดอกเบี้ย
๑% และไถ่ถอนในเวลา ๑ ปี ให้เป็นการแลกเปลี่ยน จุดประสงค์ที่ต้องการ
ลดปริมาณธนบัตรจากการหมุนเวียนและลดการซื้อขายสินค้าเพื่อเก็งกำไร อันจะทำให้
ราคาสินค้าสูงขึ้น ผลก็คือรัฐบาลสามารถถอนธนบัตรออกจากการหมุนเวียนได้
๓๗๑.๕ ล้านบาท หรือประมาณ ๑ ใน ๓ ของธนบัตรที่หมุนเวียนอยู่ในขณะนั้น แต่
นั่นก็เป็นการโอนคลาสนสถานการณ์ได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ภาวะเงินเฟ้อยังคงเกิดขึ้น
ต่อไปตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เนื่องจากค่าใช้จ่ายของทหารญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นอย่างมากโดย
ไม่หยุดยั้ง

เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๔๔๔ รัฐบาลได้เพิ่มรายการหลักทรัพย์เงิน
 ตู๋ปุ่นเข้าเป็นส่วนประกอบของทุนสำรองเงินตราขึ้นอีกรายการหนึ่ง สำหรับตัวเงิน
 คลัง ซึ่งได้เพิ่มเข้าเป็นส่วนประกอบของทุนสำรองเงินตราในระบอบค่าอีกรายการ
 นั้นนั้น รัฐบาลได้ออก "พระราชบัญญัติตัวเงินคลัง" ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕
 ซึ่งในระยะแรกธนาคารพาณิชย์และธนาคาร ออมสินเป็นผู้ถือตัวเงินคลังส่วนใหญ่ไว้
 หลังจากนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้เป็นผู้ถือตัวเงินคลังไว้เกือบทั้งหมด และ
 ต่อมาในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๔๕ รัฐบาลจึงได้เพิ่มตัวเงินคลังเข้าในทุนสำรอง
 เงินตราอีกรายการหนึ่ง

(๕) ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

สงครามโลกสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๔๔ ฐานะทุนสำรอง
 เงินตราของไทยหลังสงครามในตอนปลายปี พ.ศ. ๒๔๔๔ อ่อนแอมาก เงินเยน
 และหลักทรัพย์เงินเยนโคหมคค่าลงและได้ถูกยกเลิกมิให้เป็นสิ่งอันชอบด้วยกฎหมาย
 ที่จะประกอบเป็นทุนสำรองเงินตราตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๔๕ เป็นต้นไป
 ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้จำหน่ายเงินเยนจำนวนทั้งสิ้น ๑,๕๕๖,๖๕๓,๑๔๔.๘๙
 เยน ออกจากทุนสำรองเงินตรา และตั้งบัญชี "หนี้เงินเยนของฝ่ายออกบัตร
 ธนาคารที่อาจทวงได้" เพื่อทวงถามจากรัฐบาลญี่ปุ่นต่อไป ซึ่งในเวลาต่อมา
 ญี่ปุ่นก็ได้ชำระหนี้ดังกล่าวนี้ให้แก่ประเทศไทยเป็นระยะ ๆ จนเสร็จสิ้นไปแล้ว
 สำหรับทุนสำรองเงินปอนด์สเตอร์ลิงที่ฝากไว้ในอังกฤษ เมื่อตอนสิ้นสุดสงคราม
 มีจำนวน ๑๔.๕๐ ล้านปอนด์สเตอร์ลิงได้ถูกกักไว้ เช่นเดียวกับทองคำที่ฝากไว้ใน
 ญี่ปุ่นจำนวน ๓๕.๖๖ ล้านกรัมบริสุทธิ์ มูลค่า ๔๔.๖๓ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา
 และทองคำที่ฝากไว้ในสหรัฐอเมริกาจำนวน ๔ ล้านกรัมบริสุทธิ์ มูลค่า ๕ ล้าน
 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ส่วนทองคำที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ จำนวน ๒๕.๑๕ ล้านกรัม
 บริสุทธิ์ มูลค่า ๓๒.๔๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็นเพียงทุนสำรองเงินตรา
 ส่วนเดียวที่มีอยู่ คิดเป็นอัตรา ๗.๖๑% ของธนบัตรที่หมุนเวียนอยู่ในปลายปี พ.ศ.

๒๕๕๕ ซึ่งมีเป็นจำนวน ๑,๘๓๘.๖๘ ล้านบาท ต่อมาสหรัฐอเมริกาได้คืนทองคำให้แก่ประเทศไทยและอังกฤษก็ได้คืนทุนสำรองปอนด์สเตอร์ลิงบางส่วนให้แก่ประเทศไทย ส่วนเงินปอนด์สเตอร์ลิงที่เหลืออังกฤษได้บีบไว้เพื่อชำระหนี้เงินกู้และดอกเบี้ยที่ประเทศไทยค้างชำระอยู่กับอังกฤษ เพื่อเป็นเงินบำนาญที่ค้างชำระให้กับเจ้าหน้าที่ของอังกฤษคนก่อนซึ่งทำงานอยู่ในประเทศไทย และเพื่อเป็นค่าชดเชยค่าเสียหายจากสงคราม ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ธนาคารแห่งญี่ปุ่นได้ส่งคืนทองคำจำนวนเล็กน้อยให้แก่ประเทศไทย ซึ่งก็ไม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในฐานะทุนสำรองเงินตราของประเทศไทยเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามทุนสำรองเงินตราของประเทศไทยก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอจนเมื่ออัตราถึง ๔๕.๙% ของชนบทที่หมุนเวียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เงินตราไทยได้รับความเชื่อถือจากนานาชาติว่าเป็นเงินตราสกุลที่มั่นคงที่สุดในโลกสกุลหนึ่ง

ทางค่านอัตราแลกเปลี่ยน เป็นการยากที่จะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมได้โดยทันทีเมื่อเสร็จสงคราม เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ถูกตัดขาดจากโลกภายนอกโดยสิ้นเชิงในระบะสงคราม อัตราแลกเปลี่ยนซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างระดับราคาภายในและภายนอกประเทศก็ไม่ได้มีการกำหนดมาก่อนในห้วงระยะก่อนหน้านั้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในระดับราคาภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งการหยุดงักทางด้านการค้าในระหว่างสงคราม ทำให้การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่ต้องทดลองและหาข้อผิดพลาด อัตรารแลกเปลี่ยนทางการ ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการทดลองดูในครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๕ โดยกระทรวงการคลังได้ออกแถลงกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไว้ในอัตรา ๒๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือ ๑๐๐ บาทต่อ ๖.๓๒ ดอลลาร์สหรัฐ อเมริกา และเทียบค่าเงินบาทไว้ในอัตรา ๑ บาทต่อทองคำบริสุทธิ์ ๐.๐๖๐๑๕ กรัม ต่อมาในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕ กระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงตามความในพระราชบัญญัติระบบเงินตราชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๕ ให้ลดอัตราแลกเปลี่ยนลงเป็น ๕๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือ ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐.๐๓๕ ดอลลาร์สหรัฐ อเมริกา

และเทียบค่าเงินบาทกับทองคำบริสุทธิ์ไว้ในอัตรา ๑ บาทต่อทองคำบริสุทธิ์ ๐.๐๘๐๒๕ กรัม แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยังคงขาดแคลนเงินตราต่างประเทศอยู่ ต่อมาในปีเดียวกันนี้เอง รัฐบาลได้ออก "พระราชบัญญัติจัดสรรทุนสำรองเงินตราเพื่อการบูรณะประเทศ พุทธศักราช ๒๔๘๕" โดยกำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยขายทองคำทุนสำรองเงินตราได้เป็นจำนวนไม่เกิน ๑๐,๘๘๖,๐๐๐ กรัม และให้จัดสรรเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาค่าที่ได้จากการส่งสินค้าออกเข้าเป็นทุนสำรองแทนทองคำที่ขายไปเป็นจำนวน ๙,๕๕๘,๐๐๐ กรัม ภายในเวลา ๑๒ เดือน ทองคำที่ธนาคารแห่งประเทศไทยขายไปนี้ประกอบด้วยทองคำทุนสำรองเงินตราในสหรัฐอเมริกาที่ฝากไว้ที่ Federal Reserve Bank of New York จำนวน ๙,๕๕๘,๐๐๐.๑๖๒ กรัมบริสุทธิ์ ได้เงินค่าขายทั้งสิ้น ๘,๕๕๕,๕๘๕.๗๒ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา จุดประสงค์ก็เพื่อจะให้เงินตรามาใช้ในการบูรณะประเทศโดยรีบด่วน และทองคำที่จะขายอีกส่วนหนึ่งคือทองคำภายในประเทศจำนวนประมาณ ๒,๘๘๗,๕๖๕.๓๘๓ กรัมบริสุทธิ์ จุดประสงค์ในการขายทองคำภายในประเทศเพื่อที่จะบรรเทาภาวะเงินเฟ้อภายในประเทศให้ลดลง โดยลดจำนวนธนบัตรที่ออกจำหน่าย

การขายทองคำในสหรัฐอเมริกานั้นเป็นไปโดยเรียบร้อยปราศจากปัญหาใดๆ แต่การขายทองคำภายในประเทศนั้นปรากฏว่าได้เกิดความเห็นขัดแย้งกันขึ้นระหว่างรัฐบาลและคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยในสมัยนั้นในประเด็นสำคัญที่ว่า รัฐบาลต้องการให้ขายทองคำโดยวิธีกำหนดราคาให้ต่ำกว่าราคาตลาด โดยไม่ต้องมีการประมูล ซึ่งคณะกรรมการธนาคารเห็นว่าเป็นการเสียหายต่อผลประโยชน์ของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นอย่างมาก ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเห็นว่าไม่สามารถจะปฏิบัติตามที่รัฐบาลต้องการได้ แต่เมื่อรัฐบาลยังคงยืนยันให้เป็นไปตามมติเดิมอยู่ คณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ลาออกทั้งคณะ

ทองคำที่ขายภายในประเทศนั้น เป็นทองคำที่ซื้อมาจากญี่ปุ่นซึ่งมีขนาดใหญ่ และน้ำหนักมาก โดยนำไปหลอมที่โรงกลั่นของรัฐบาลให้เป็นแท่งเล็ก ๆ ตามขนาดที่คณะกรรมการได้มีมติไว้ คือขนาด ๑๕ กรัม (๕ บาท) ๑๕๐ กรัม (๑๐ บาท) ๓๗๕ กรัม (๒๕ บาท) และกำหนดว่าผู้ซื้อคนหนึ่งจะซื้อทองคำแท่งน้ำหนักชนิดใดก็ตามได้เพียงหนึ่งแท่งเท่านั้น ส่วนราคาขายทองคำนั้นจะกำหนดตามราคาซื้อขายทองคำแห่งประเทศไทย คณะกรรมการของธนาคาร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ตกลงเห็นชอบร่วมกันเป็นคราว ๆ ไป ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขายทองคำภายในประเทศไปรวม ๑๐ ครั้ง ในครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๘ และครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐ รวมน้ำหนักทองคำที่ขายไปทั้งสิ้น ๓๓๘,๔๕๘.๖๒ กรัม ได้เงินค่าขาย ๑๔,๗๘๕,๘๖๐.๕๗ บาท ทั้งนี้จึงเหลือทองคำที่ต้องขายให้ครบตามที่กฎหมายให้อ่านใจไว้อีก ๒,๔๔๔,๕๑๐.๒๑๔ กรัมบริสุทธิ แต่คณะกรรมการได้มีมติให้คงขายทองคำส่วนที่เหลือนี้เสียตามความเห็นและเหตุผลที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเสนอคือ

๑. ทองคำเป็นหลักทรัพยอันสำคัญอย่างเดียวกับประเทศไทยมีอยู่ ส่วนเงินปอนด์สเตอร์ลิงที่เป็นทุนสำรองเงินตราอันถูกกักอยู่ในประเทศอังกฤษ จะหวังยึดถือเป็นทุนสำรองเงินตราอีกไม่ได้แน่ เพราะมีท่าทีว่าจะคงเอาไปชดเชยค่าเสียหายสงคราม

๒. การที่จะอาศัยเงินตราต่างประเทศเป็นทุนสำรองนั้น ก็ไม่เป็นการแน่ใจว่าค่าของเงินตรานั้นจะคงที่

๓. ประเทศต่าง ๆ ที่รักษาระดับแห่งค่าของเงินตราได้มั่นคง ก็เพราะอาศัยทองคำ

๔. ประเทศไทยจะต้องเข้าเป็นภาคีแห่งสัญญาระหว่างชาติว่าด้วยการเงิน การชำระค่าเข้าเป็นสมาชิกจำเป็นจะต้องชำระด้วยทองคำส่วนหนึ่ง จึงควรสงวนทองคำไว้

* ทางด้านการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระยะหลังสงคราม เนื่องจาก
 จากระยะหลังสงครามประเทศไทยได้ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศเพื่อใช้เป็นทุน
 สำรองเงินตราและเพื่อใช้ในการบูรณะฟื้นฟูบ้านเมือง และนอกจากนี้สภาพเศรษฐกิจ
 ของประเทศไทยในระยะหลังสงครามก็มีความไม่แน่นอนอยู่เป็นอันมาก รัฐบาลจึง
 จำเป็นต้องเข้าควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราอยู่ต่อไป การควบคุมการแลกเปลี่ยน
 เงินตราในระยะนี้ยังคงอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา
 พุทธศักราช ๒๔๘๕ ซึ่งการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระยะนี้ นอกจากจะ
 เป็นเครื่องมือในนโยบายการเงินระหว่างประเทศโดยตรงแล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือ
 ในการควบคุมสถานะการเงินภายในประเทศอย่างสำคัญอีกหลายประการ

การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระยะหลังสงครามนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลง
 เพื่อให้อำนวยความสะดวกแก่สถานการณืของประเทศเรื่อยมา ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระยะแรกวันที่ ๕ พฤษภาคม

๒๔๘๕ - ๒๔ มกราคม ๒๔๘๐

การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระยะแรกนี้มีสาระสำคัญคือ
 ผู้ส่งออกต้องจัดให้ค่าที่เงินตราต่างประเทศเป็นเงินปอนด์สเตอร์ลิง เงิน
 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือเงินสกุลอื่นที่เจ้าพนักงานควบคุมการแลกเปลี่ยนกำหนด
 และจะต้องขายให้กับธนาคารแห่งประเทศไทยแห่งเดียว โดยธนาคารรับอนุญาต
 ในอัตราทางการคือ ๔๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือ ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐.๐๓๕
 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ส่วนการซื้อเงินตราต่างประเทศไม่ว่าเพื่อจุดประสงค์ใด ๆ
 ผู้ซื้อจะต้องซื้อเงินจากทางการในอัตราทางการเช่นเดียวกัน โดยรัฐบาลได้ตั้ง
 คณะกรรมการอนุมัติเงินตราต่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณาค่าขอซื้อเงินตราด้วย จุด
 มุ่งหมายของการควบคุมนี้ก็เพื่อรวมเงินตราต่างประเทศไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย
 อันเป็นแหล่งกลางแต่เพียงแห่งเดียว เป็นการควบคุมการใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศ
 โดยสิ้นเชิง เพื่อให้รัฐบาลสามารถจัดสรรเงินตราต่างประเทศไปใช้ในกิจการด้าน

ต่าง ๆ ตามความจำเป็นได้ แต่ปรากฏว่าการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราใน
 ระยะเวลาไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย เนื่องจากมีการลักลอบส่งสินค้าออก
 เป็นอันมาก และได้เกิดตลาดเสรีหรือตลาดมืดทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตรา
 ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนสำหรับเงินดอลลาร์สหรัฐหรือเม็กซิโกสูงกว่าอัตราทางการประมาณ
 ๒ ๒ เท่า จากวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๕ - ๑ ธันวาคม ๒๕๕๕ รายรับจากการ
 แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของทางการไม่รวมเงินจากการขายทองคำที่ฝาก
 ไว้ในสหรัฐอเมริกา มีจำนวนเพียง ๕๒.๐๕ ล้านบาท ในขณะที่รายจ่ายเงินตรา
 ต่างประเทศมีจำนวน ๕๗.๕๕ ล้านบาท

สาเหตุของความล้มเหลวในการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระยะนี้
 ซึ่งสรุปตามความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย มีดังนี้คือ

๑) ราคาข้าวในตลาดต่างประเทศที่ใกล้เคียงมีราคาสูงกว่าราคาส่งออก
 ที่รัฐบาลได้ทำการตกลงไว้ตามสัญญาไตรภาคีกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นอันมาก
 เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มีการลักลอบส่งข้างออกนอกประเทศเป็นปริมาณ
 มาก

๒) ความไร้สมรรถภาพและความต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว
 ทำให้การควบคุมการส่งออกและการนำเข้าไม่เป็นผล เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ช่วย
 ส่งเสริมให้มีการลักลอบส่งสินค้าออกนอกประเทศเป็นปริมาณมาก โดยเฉพาะข้าว
 ซึ่งประมาณว่ามีปริมาณถึงครึ่งหนึ่งของปริมาณที่ส่งออกโดยถูกต้องตามกฎหมาย

๓) เนื่องจากผู้ส่งออกต้องขายเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการส่งออก
 ตามอัตราทางการ รายได้เมื่อคิดเป็นเงินบาทจึงอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับระดับ
 ราคาภายในทั่วไป ดังนั้นจึงไม่เป็นการสนับสนุนการส่งออกหรือจูงใจพ่อค้าข้าวที่
 จะส่งข้าวให้กับสหประชาชาติ

๔) ภาษีระบียบควบคุมการค้าต่างประเทศและการแลกเปลี่ยนเงินตรา
 อมูญาติให้บุคคลใดก็ตามส่งสินค้าเข้าไม่ว่าชนิดใด ๆ ถ้าไม่ขอซื้อเงินตราต่างประเทศ
 จากแหล่งเงินตราของทางการ และบุคคลที่มีเงินตราต่างประเทศอยู่ในต่างประเทศ

ก็ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขายคืนเงินตราขึ้นให้กับแหล่งกลาง จุดมุ่งหมายของข้อ
กำหนดดังกล่าวนี้ก็เพื่อส่งเสริมการนำเข้าสินค้าที่ขาดแคลน แต่ก็ยังเป็นช่องทางสนับสนุนการ
ค้าเงินตราต่างประเทศในตลาดมืดและทำให้ผู้ลักลอบส่งออกสามารถขาย
เงินตราต่างประเทศได้ในตลาดมืดโดยอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดมืดสำหรับเงินปอนด์
สเตอร์ลิงจะสูงกว่าอัตราทางการถึง ๒ เท่า และอัตราดอลลาร์สหรัฐอเมริกาก็
จะสูงกว่าอัตราทางการถึง ๒ $\frac{1}{2}$ เท่า

๕) เงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่ในแหล่งกลางและที่ไต่มาจากการขาย
ทองคำทุนสำรองเงินตราจะใช้เป็นค่าใช้จ่ายของรัฐบาลหรือกันไว้เพื่อการใช้จ่าย
ของรัฐบาลและซื้อสินค้าที่รัฐบาลสั่งเองเพื่อการบูรณะประเทศ ดังนั้นเงินตราต่างประเทศ
ส่วนที่เหลือจึงไม่เพียงพอกับความต้องการทางด้านการค้าโดยทั่วไป

การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระหว่างวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐ -

๒๕ มีนาคม ๒๕๕๑

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รัฐบาลจึงเห็นว่าหากยังงกดำเนินการควบคุม
การแลกเปลี่ยนเงินตราโดยเข้มงวดอยู่ต่อไป อาจทำให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ
ของประเทศเกิดความล่าช้า ดังนั้นรัฐบาลจึงได้แก้ไขวิธีการควบคุมเสียใหม่ เมื่อ
วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐ ซึ่งระบบการควบคุมใหม่นี้แตกต่างจากระบบเดิมในสาระ
สำคัญ ๒ ประการคือ

๑) ตลาดเงินตราต่างประเทศถูกแบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ตลาดทางการ
และตลาดเสรีหรือตลาดมืด ดังนั้น ระบบการควบคุมใหม่นี้จึงเท่ากับเป็นการ
ยอมรับว่าตลาดมืดเป็นตลาดที่ถูกต้องตามกฎหมายนั่นเอง

๒) นำระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรามาใช้ คืออัตราทางการ ซึ่งกำหนด
อัตราแลกเปลี่ยนไว้ ๕๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และ ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐๐.๐๗๕
ดอลลาร์สหรัฐอเมริก แต่ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๒ ค่าของเงินปอนด์
สเตอร์ลิงไต่ลดลง อัตราทางการจึงเปลี่ยนเป็น ๓๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง

และ ๑๒.๕๐ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา สำหรับอัตราแลกเปลี่ยนในตลาด
เสรีจะเป็นอัตราที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่าง
ประเทศในขณะใดขณะหนึ่งในตลาดเสรี นอกจากนี้ยังมีอัตราแลกเปลี่ยนอีกอัตราหนึ่งซึ่ง
เกิดจากการบังคับให้ผู้ส่งออกสินค้าบางประเภทต้องมอบขายเงินตราต่างประเทศ
ส่วนหนึ่งในอัตราทางการให้กับธนาคารแห่งประเทศไทย สำหรับส่วนที่เหลือให้
นำไปปรายในตลาดเสรีได้

ประเภทของสินค้าออกที่รัฐบาลกำหนดให้ผู้ส่งออกต้องมอบขายเงินตรา
ต่างประเทศจากการส่งออกให้กับธนาคารแห่งประเทศไทยในอัตราทางการตาม
อัตราส่วนต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนที่จะต้องมอบขายในเวลาต่อมา
มีดังนี้ คือ .-

๑. ข้าว ต้องมอบขายในอัตราร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นในระหว่างปี
พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งมีระเบียบให้ผู้ขายข้าวให้กับองค์การข้าวซื้อเงินปอนด์สเตอร์ลิง
ในอัตราทางการจากธนาคารแห่งประเทศไทยไคร้อยละ ๑๐ ของราคาข้าวที่ขายให้
และตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา ทางการก็ได้กำหนดให้มอบขายเงินตรา
ต่างประเทศตามราคามาตรฐานที่กระทรวงเศรษฐกิจกำหนดขึ้นซึ่งมีส่วน
แตกต่างกันระหว่างราคาที่กำหนดและราคาที่แท้จริงอยู่บ้าง

๒. ยาง ต้องมอบขายในอัตราร้อยละ ๑๐๐ แต่ผู้ส่งออกมีสิทธิขอซื้อ
เงินคืนเพื่อใช้เป็นคาสินค้าขาเข้าไคร้อยละ ๕๐ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๐
อัตราส่วนร้อยที่ต้องมอบขายจึงลดลงเป็นร้อยละ ๒๐ สำหรับการส่งออกทางท่า
กรุงเทพฯ และเป็นร้อยละ ๒๕ สำหรับการส่งออกทางทำอื่น และในเดือนกุมภาพันธ์
๒๕๕๑ อัตราส่วนร้อยที่ต้องมอบขายก็ได้เปลี่ยนเป็นร้อยละ ๒๐ เท่ากันหมด

๓. ทุเรียน ต้องมอบขายในอัตราร้อยละ ๑๐๐ แต่ผู้ส่งออกมีสิทธิขอซื้อ
เงินคืนเพื่อใช้เป็นคาสินค้าขาเข้าไคร้อยละ ๕๐ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๐ อัตรา
ส่วนร้อยที่ต้องมอบขายก็ได้ลดลงเป็นร้อยละ ๕๐ ต่อมาในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒
และวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๕ อัตราส่วนร้อยที่ต้องมอบขายได้ลดลงอีกเป็นร้อยละ
๕๐ และร้อยละ ๒๐ ตามลำดับ

๕. ไมล์ ต้องมอบขายในอัตรา ร้อยละ ๑๐๐ แก่ผู้ส่งออกที่มีสิทธิขอซื้อ
เงินคืน เพื่อใช้ เป็นค่าสินค้าขาเข้าที่ ร้อยละ ๕๐ ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๐
อัตราส่วนร้อยละที่มอบขายได้ลดลงเป็น ร้อยละ ๕๐ และตั้งแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๑
เป็นต้นมาผู้ส่งออกไมล์ก็ไม่ต้องมอบ ขายเงินตราต่างประเทศให้กับธนาคารแห่งประเทศไทยอีกต่อไป

๕. ซีเมนต์ ต้องมอบขายในอัตรา ร้อยละ ๑๐๐ ของเงินตราต่างประเทศ
ที่ได้จากการส่งออกในระหว่างวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๐ ถึงวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๒
เนื่องจากรัฐบาลไม่ประสงค์ให้มีการส่งซีเมนต์ออกนอกประเทศ

จากการที่อัตราทางการ กับอัตราเสรี แยกต่างกันอยู่ ดังนั้นอัตราที่แท้จริง
(Effective Rate) ซึ่งเป็นอัตราที่ผู้ส่งออกจะแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นเงิน
บาทได้ จึงขึ้นอยู่กับส่วน ร้อยของ เงินตราต่างประเทศที่ผู้ส่งออกจะมอบขายใน
อัตราทางการ กับระดับอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรีซึ่งจะ เปลี่ยนแปลงขึ้นลงอยู่
เสมอ ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ส่งออก ผู้ส่งออกที่มอบขายเงินตราต่างประเทศ
จากการส่งออก ร้อยละ ๕๐ ในอัตราทางการคือ ๕๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์
สเตอร์ลิง และอัตราตลาดเสรีในขณะนั้นเป็น ๖๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง
อัตราที่แท้จริงซึ่งเป็นผลเฉลี่ยระหว่างอัตราทางการและอัตราเสรี ก็จะเป็น ๕๐ บาท
ถ้าอัตราส่วนร้อยละของเงินตราต่างประเทศที่ผู้ส่งออกที่มอบขายยิ่งลดลงเท่าใด
ผู้ส่งออกก็ยิ่งจะได้รับเงินบาทจากค่าขายที่มากขึ้น และในทางตรงกันข้าม
ถ้าอัตราส่วนร้อยละที่มอบขายเงินตราต่างประเทศยิ่งมากขึ้นเท่าใด เงินบาทที่
ผู้ส่งออกก็ยิ่งจะได้รับก็ยิ่งน้อยลง ดังนั้นการ เปลี่ยนแปลงส่วน ร้อยของเงินตราต่าง
ประเทศที่จะต้องขายให้ทางการจึงมีผลกระทบกระเทือนต่อรายได้ของผู้ส่งออก ซึ่งจะ
ส่งผลกระทบต่อไปถึงระดับราคา ภาวะการผลิตภายในประเทศและปริมาณการส่งออก
ของสินค้านั้น ๆ ด้วย ดังนั้นในระยะเวลาดังกล่าวเมื่อตลาดต่างประเทศต้องการสินค้า
เหล่านั้นน้อยลง จึงได้มีการ ปรับปรุงอัตราส่วน ร้อยของเงินตราต่างประเทศที่มอบ
ขายในอัตราทางการให้ลดลง เพื่อเป็นการจูงใจผู้ส่งออกและ เป็นการส่งเสริมสินค้า
ขาออกด้วย

จะเห็นได้ว่า การใช้อัตราทางการมีผลเท่ากับ เป็นการลดรายได้เงิน
 มาจากการส่งสินค้าออก ดังนั้นราคาภายในประเทศของสินค้าเหล่านี้จึงอยู่ภายใต้
 การควบคุมทางนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน เพื่อไม่ให้ถูกกระทบกระเทือนจากอุปสงค์
 ภายนอกประเทศมากนัก วิธีการเช่นนี้จะให้ผลไม่แตกต่างจากการเก็บภาษีขาออก
 แต่จะเป็นวิธีที่สะดวกกว่าในทางปฏิบัติ นอกจากนี้การบังคับมอบขายเงินตราต่างประเทศ
 ยังกำหนดสกุลเงินตราต่างประเทศที่จะได้มาด้วย จึงทำให้รัฐบาลมีเงิน
 ตราต่างประเทศสกุลที่หายากโดยเฉพาะ เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศ
 ต่าง ๆ กำลังขาดแคลนโดยทั่วไป เพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ส่วนรวมและซื้อสินค้า
 ที่จำเป็นจากต่างประเทศ

สำหรับการจ่ายเงินตราต่างประเทศเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ นั้น
 คณะกรรมการอนุมัติเงินตราต่างประเทศที่ตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคำขอซื้อเงินตราต่าง
 ประเทศตั้งแต่ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงระบบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราก็ยัง
 คงทำหน้าที่อยู่ต่อไป คณะกรรมการนี้ได้ล้มเลิกไปเมื่อเกิดรัฐประหารขึ้น
 ในวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้กำหนดระเบียบ
 การขายเงินตราต่างประเทศในอัตราทางการขึ้นโดยอนุมัติตามมติคณะรัฐมนตรีซึ่ง
 ถือหลักจกัให้เงินตราต่างประเทศพอเพียงสำหรับการบูรณะและฟื้นฟูประเทศ
 และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในต่างประเทศที่สำคัญซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ
 ระบายจ่ายของรัฐบาลในต่างประเทศ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นที่ใช้ภายใน
 ประเทศ ระบายจ่ายเพื่อการศึกษาในต่างประเทศและเพื่อการประชาสัมพันธ์
 ซึ่งได้แก่ ข้าราชการ ไรศ เวชภัณฑ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการปรุงยา คณะ
 กก็ให้มีการปรับปรุงและตัดทอนรายการเหล่านี้ให้ลดน้อยลงเป็นลำดับ สำหรับการนำ
 สินค้าเข้าและการจ่ายเงินประเภทอื่นที่ไ้รับอนุญาต แต่ไม่อาจซื้อเงินตราต่าง
 ประเทศจากตลาดทางการได้ ก็จะสามารถหาซื้อเงินตราต่างประเทศได้จากตลาด
 เสรี

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ปริมาณเงินตราต่างประเทศที่หน่วยงานควบคุมการ
แลกเปลี่ยนเงินตราของรัฐบาลได้รับจากการมอบขายเงินตราต่างประเทศของผู้ส่ง
ออกที่ปริมาณมากกว่าที่ได้รับในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการที่ผลผลิตเพิ่ม
ขึ้น ที่ผลทางการเกษตรได้ผลดีขึ้น และจากการนำเอา "อัตราผสม" มาใช้ซึ่ง
ทำให้สิ่งจูงใจในการลักลอบส่งสินค้าออกมีน้อยลง ในช่วงระยะเวลาระหว่างวันที่
๑ กรกฎาคม ๒๕๔๙ - ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๐ รายรับเงินตราต่างประเทศมี เป็น
จำนวน ๕๕๕.๕๑ ล้านบาท และรายจ่ายเงินตราต่างประเทศในช่วงระยะเวลา
เดียวกันนี้มีจำนวน ๖๖๑.๕๐ ล้านบาท ดังนั้นรายจ่ายเงินตราต่างประเทศจะสูง
กว่ารายรับเงินตราต่างประเทศอยู่เป็นจำนวน ๑๐๖.๙๙ ล้านบาท ซึ่งรายจ่าย
จำนวนนี้ได้มาจากการขายทองคำทุนสำรองเงินตราที่ฝากไว้ในสหรัฐอเมริกา เป็น
ส่วนใหญ่และอีกส่วนหนึ่งก็ได้มาจากทุนสำรองเงินตราที่มีอยู่

ในระบบเงินตราต่างประเทศซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ภาคตามที่กล่าวมาแล้วนี้
มีข้อที่ควรสังเกตอยู่ประการหนึ่ง คือ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราในขณะใดขณะหนึ่ง
ทั้งในตลาดทางการและตลาดเสรีล้วนเป็นผลมาจากการควบคุมทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็น
การยากที่จะถือได้ว่าอัตราใดก็ใด ก็เที่ยงกับอัตราที่ควร จะเป็นจริงเมื่อไร ระบบอัตรา
แลกเปลี่ยนแบบอัตราเดียว อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรี เองก็อาจจะไม่ก็เลยเที่ยง
กับอัตราที่ควรจะเป็นจริง เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรี เกิดจากอุปทาน
เพียงส่วนหนึ่งของเงินตราต่างประเทศที่มีอยู่เท่านั้น ซึ่งถ้าไม่มีการควบคุมแล้ว
อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศอาจจะแตกต่างกันไปจากที่เป็นอยู่
และอัตราแลกเปลี่ยนก็อาจจะแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นในการเปรียบเทียบความแตกต่าง
ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนต่าง ๆ เหล่านี้จึงควร จะคำนึงถึงข้อที่กล่าวมานี้ด้วย

การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระหว่างวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๑ -

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา
มาประมาณ ๑ ปี ตลาดทางการก็มีเงินตราต่างประเทศมากพอที่จะป้อนให้กับตลาด

เสรีใค่าง ดังนั้นในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๑ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเริ่ม
 ขายเงินปอนด์ เคอร์ลิง แก่ธนาคารพาณิชย์เพื่อขายต่อให้กับผู้นำสินค้าเข้า โดยใช้
 วิธีการชำระเงินตามระบบการโอนบัญชีปอนด์ เคอร์ลิง (Transferable Account
 System) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๐ แล้ว
 ในขั้นแรก อัตราที่ขายต่อให้กับธนาคารพาณิชย์นั้นจะพิจารณาคตามอัตราที่ธนาคาร
 พาณิชย์เสนอซื้อ จนกระทั่งในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๒ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึง
 ได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นเองเรียกว่า "อัตราเสรี" เริ่มด้วยอัตรา ๕๗.๗๕ บาท
 ต่อ ๑ ปอนด์ เคอร์ลิง นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ยังได้ขยายเงินรูป
 อื่นเคียอ์กสกุลหนึ่งด้วย โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๒ ถึงวันที่ ๒๕ กันยายน
 ๒๕๕๔

การขายเงินตราต่างประเทศนี้ นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายทางด้านนโยบาย
 บริหารกเงินตราแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายทางด้านนโยบายการเงินภายในประเทศด้วย
 คือ

๑. ป้องกันมิให้อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรี เปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่าง
 ควบคุม โดยการเพิ่มอุปทานเงินตราต่างประเทศจากแหล่งกลางให้กับตลาดเสรี
 ดังนั้นอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรีจะค่อย ๆ ลดค่าลงมาหาอัตราทางการ ทำให้
 สามารถจัดเงินตราให้เข้าสู่เสถียรภาพได้
๒. ป้องกันไม่ให้เงินในมือของประชาชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งอาจทำให้
 ภาวะเงินเฟ้อที่เป็นอยู่ในขณะนั้นทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากธนาคารแห่ง
 ประเทศไทยไม่ขายเงินตราต่างประเทศที่รับมากก็จะออกธนบัตรเพิ่มขึ้นเพื่อ
 แลกเปลี่ยนกับเงินตราต่างประเทศที่รับไว้ และนอกจากนี้การขายเงินตราต่าง
 ประเทศในตลาดเสรียังช่วยดึงธนบัตร กลับเข้ามาจากการหมุนเวียนได้มากกว่าธนบัตร
 ที่จ่ายออกไปจากการที่อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรีสูงกว่าอัตราแลกเปลี่ยนในตลาด
 ทางการมากและกำไรที่ได้จากการแลกเปลี่ยนนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้กักไว้ใน
 "บัญชีเสถียรภาพ" ด้วยความประสงค์ที่จะลดปริมาณเงินลงเพื่อระงับภาวะเงินเฟ้อ

ต่อมาในวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๒ อังกฤษได้ประกาศลดค่าเงินปอนด์
สเตอร์ลิงลงร้อยละ ๙ จาก ๔ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง
เป็น ๒.๘๐ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง ประเทศไทยจึงต้อง
ประสบปัญหาว่าจะปรับค่าเงินบาทต่อเงินปอนด์สเตอร์ลิง เพื่อคงค่าเงินบาทต่อ
เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาไว้ หรือจะปรับค่าเงินบาทต่อเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา
เพื่อคงค่าเงินบาทต่อเงินปอนด์สเตอร์ลิงไว้ หรือจะปรับทั้ง ๒ อัตรา ซึ่งในการ
พิจารณาที่รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาหลายประการด้วยกันคือ

๑. ถ้ารัฐบาลประกาศลดค่าเงินบาทลงตามเงินปอนด์สเตอร์ลิง เพื่อ
รักษาอัตราแลกเปลี่ยนเดิมไว้ คือ ๔๐ บาท ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง อัตราแลกเปลี่ยน
ระหว่างเงินบาทและเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาก็จะเปลี่ยนเป็น ๑๔.๒๔ บาทต่อ ๑
ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ผลก็คือ ราคาสินค้าจากสหรัฐอเมริกา เมื่อคิดเป็นเงินบาท
แล้วจะมีราคาแพงขึ้น โดยเฉพาะรายจ่ายของรัฐบาลในการซื้อสินค้าจากสหรัฐ
อเมริกาก็จะแพงขึ้นถึงร้อยละ ๔ ซึ่งจะเป็นผลเสียของงบประมาณแผ่นดินและอาจจะ
กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของชาวอเมริกันในทางไม่ดีจากการที่สินค้าของเขา
ต้องมีราคาสูงขึ้น ซึ่งรัฐบาลไม่ปรารถนาจะให้เป็นอย่างนั้นในระหว่างที่สหรัฐอเมริกาค
กำลังให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในการนำทองคำที่ประเทศไทยฝากไว้ที่ญี่ปุ่น
กลับคืนมา

๒. การลดค่าเงินบาทจะเป็นผลต่อการส่งออกสินค้า โดยเฉพาะ ทุบูก
และยาง ซึ่งการซื้อขายใช้ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ราคาสินค้าเหล่านี้เมื่อคิดเป็น
ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาก็จะถูกลง ทำให้ขายได้มากขึ้น

๓. การส่งสินค้าเข้าสวนใหญ่จากสหรัฐอเมริกา จะไม่ถูกกระทบกระเทือน
เนื่องจากการซื้อเงินตราต่างประเทศเพื่อการนำเข้าไปใช้อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเสรี
อยู่แล้ว ซึ่งมีอัตราประมาณ ๖๐ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือ ๒๐ บาทต่อ ๑
ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรืออัตราไขว้เท่ากับ ๒.๘๐ - ๓ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา
ต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง

๔. ใ้มีผู้แสดงความเห็นว่า เนื่องจากอัตราทางการ เป็นอัตราที่ไม่ได้
ใช้ในทางปฏิบัติสำหรับธุรกรรมส่วนใหญ่อยู่แล้ว ดังนั้นจึงควรจะรักษ้อัตราทางการ
ไว้ทั้งสำหรับเงินปอนด์สเตอร์ลิงและเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และให้ธุรกรรม
ในตลาดเป็นไปตามอัตราในตลาดเสรีต่อไป เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความกระทบ
กระเทือนทั้งแก่อังกฤษและสหรัฐอเมริกา แต่การกระทำดังกล่าวนี้ย่อมไม่สามารถ
จะกระทำได้ เพราะจะทำให้อัตราไ้ระหว่างเงินปอนด์สเตอร์ลิงและเงินดอลลาร์
สหรัฐอเมริกาคิดไปจากความเป็นจริงและจะเท่ากับเป็นการกำหนดค่าเสมอภาคของ
เงินบาทเทียบกับทองคำเป็น ๒ อัตรา คือ อัตราที่คำนวณผ่านเงินปอนด์สเตอร์ลิง
๑ บาทจะเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก ๐.๐๖๒๒๐๗ กรัม อัตราหนึ่ง และอัตราที่
คำนวณผ่านเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ๑ บาทจะเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก
๐.๐๕๐๒๕๐ กรัม อีกอัตราหนึ่ง ซึ่งการกระทำเช่นนี้นอกจากจะเป็นการขัดกับ
กฎหมายเงินตราแล้วยังไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและทั้งธนาคารแห่งประเทศไทย
ก็จะไม่สามารถดำรงอัตราไว้ได้อีกด้วย

๕. ถ้ารัฐบาลไม่ลดค่าเงินบาทลง อัตราแลกเปลี่ยนทางการระหว่าง
เงินบาทกับเงินปอนด์สเตอร์ลิงจะเท่ากับ ๒๗.๗๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง
ซึ่งก็จะเป็นผลเสียเช่นกัน เนื่องจากจะทำให้ค่าของเงินบาทเทียบกับเงินปอนด์
สเตอร์ลิงยิ่งสูงกว่าความเป็นจริงขึ้นไปอีก ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้อง
ขาดทุนในการแลกเปลี่ยนเงิน

ในที่สุดรัฐบาลก็ได้เลือกทางสายกลาง โดยในวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๒
รัฐบาลได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนใหม่เป็น ๓๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง หรือ
๑๒.๕๐ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือ ๑ บาท เทียบเท่ากับทองคำ
บริสุทธิ์ ๐.๐๗๑๐๕๓๗ กรัม ซึ่งคงเป็นอัตราที่สูงกว่าความเป็นจริงเมื่อเทียบกับ
อัตราในตลาดเสรี

ในระยะนี้ใ้มีการนำเอาวิธีการพิเศษสำหรับการค้ากับประเทศคู่หนึ่งซึ่งมี
ลักษณะเป็นสัญญา ๒ ฝ่าย (Bilateral Trade and Payments Agreement)

มาที่ โดยประเทศไทยได้ลงนามในสัญญาการค้ากับประเทศญี่ปุ่นซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้
 การยึดครองของกองบัญชาการทหารสูงสุดของมหาอำนาจพันธมิตร (Supreme
 Commander of Allied Powers หรือเรียกโดยย่อว่า SCAP)
 ในเดือนธันวาคม ๒๔๙๑ และการปฏิบัติตามสัญญานี้ได้เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม
 ๒๔๙๒ ตามข้อตกลงในสัญญานี้ ประเทศทั้งสองจะแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันตาม
 รายการสินค้าที่กำหนดไว้ โดยที่วิธีหักกลบลบมูลค่าสินค้าซึ่งคิดเป็นดอลลาร์สหรัฐอเมริกาคือ
 เมื่อพ่อค้าในประเทศทั้งสองประสงค์จะซื้อสินค้าใด ก็ต้องขอเปิดเครดิตเป็น
 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกามาจากผู้รักษาดูแลในแต่ละประเทศเสียก่อน โดยธนาคารแห่ง
 ประเทศไทยเป็นผู้รักษาดูแลของประเทศไทย และในตอนแรก First National
 City Bank of New York เป็นผู้รักษาดูแลของประเทศญี่ปุ่น แต่ต่อมา
 เมื่อญี่ปุ่นทำสัญญาสันติภาพกับฝ่ายพันธมิตรและรัฐบาลญี่ปุ่นได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาโดยตรง
 เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๙๔ แล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงทำหน้าที่เป็นผู้รักษาดู
 แลต่อมา ตามสัญญาที่ทำขึ้นในครั้งแรก ทั้ง ๒ ฝ่ายตกลงแลกเปลี่ยนสินค้ากัน
 ในระยะ ๑ ปีเป็นมูลค่าฝ่ายละ ๓๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เมื่อเลิกสัญญาและ
 ปิดบัญชีการค้าแล้วจะชำระหนี้กันด้วยดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในปีต่อ ๆ มาได้มีการ
 ต่อสัญญากันทุก ๆ ปี และได้ขยายวงเงินมูลค่าสินค้าเพิ่มขึ้นเป็นฝ่ายละ ๔๕, ๕๐
 ๕๕, ๕๖ และ ๖๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาคตามลำดับ สินค้าสำคัญตามรายการ
 ที่ระบุไว้ของฝ่ายไทยได้แก่ ข้าว ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นได้แก่ ผ้า ค้าย เครื่องจักร ต่อมา
 ได้กำหนดวงเงินขั้นต่ำที่ฝ่ายเจ้าหนี้อาจเรียกร้องให้ชำระหนี้เมื่อหักกลบลบมูลค่ากัน
 ระยะเวลา (Swing limits) ไว้ ๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งหมายความว่า
 ฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้สามารถเรียกร้องให้ดูหนี้ชำระเงินได้ตามส่วนที่แตกต่างกันในบัญชี
 มีจำนวนถึง ๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้มีการเปลี่ยนวง
 เงินนี้เป็น ๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่แล้วก็ได้เปลี่ยนกลับเป็น ๕ ล้านดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกาอีกตามเดิมในปี พ.ศ. ๒๔๙๖

สำหรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินที่ไต้หวัน ขึ้นไปใช้อัตราทางการ ส่วนประเทศไทยในระยะแรกใช้อัตรา ๒๐ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ต่อมาเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงกำหนดขึ้นเป็นคราว ๆ โดยใช้อัตราเฉลี่ยของอัตราแลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาในตลาดเสรี เป็นหลัก เว้นแต่สินค้าที่อยู่ในข่ายที่รัฐบาลบังคับให้ใช้อัตราอื่น เช่น ค่าเช่าที่ส่งออกจะต้องมอบขายในอัตราทางการ ก็ต้องใช้อัตราที่นั้น ดังนั้นจำนวนเงินที่สะสมในบัญชีกำไร ขาดทุนในการค้ากับญี่ปุ่นของธนาคารแห่งประเทศไทยที่เกิดจากการใช้อัตราทางการ กับสินค้าบางประเภทจึงมีผลเท่ากับ เป็นการลดปริมาณเงินหมุนเวียนลงอีกทางหนึ่ง เช่นเดียวกับบัญชีเสียดียรภาพที่กล่าวถึงแล้วข้างต้น

การไร้สัญญาการค้าและการชำระเงินแบบสองฝ่าย เป็นวิธีที่ประเทศทั้งหลายปฏิบัติกันแพร่หลายในระยะหลังสงคราม ซึ่งเป็นเวลาที่ประเทศส่วนใหญ่ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศและใช้วิธีการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินกันโดยทั่วไป วิธีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันนั้นนอกจากจะเป็นการช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศไปส่วนหนึ่งแล้วยัง เป็นการหาตลาดให้กับสินค้าที่ตกลงแลกเปลี่ยนกันด้วย แต่การไร้สัญญาแบบสองฝ่ายนี้ก็อาจจะเกิดผลเสียต่อการค้าระหว่างประเทศได้ ถ้าประเทศหนึ่งต้องผูกพันอยู่กับตลาดในประเทศคู่สัญญามากเกินไป และการแลกเปลี่ยนดำเนินไปอย่างไม่สมคูลก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นได้หลายประการ เช่น ฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้จะต้องส่งเสริมให้มีการซื้อสินค้าจากประเทศที่เป็นฝ่ายลูกหนี้มากขึ้น หรืออาจจะต้องประสบปัญหาทางการเงิน ดังเช่นในระยะที่ไทยเป็นเจ้าหนี้ญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ก็ต้องจ่ายธนบัตรให้แก่พ่อค้าส่งออกตามจำนวนเครดิตที่ให้แก่ญี่ปุ่น แต่ไม่อาจถือเอาเครดิตในบัญชีการค้ากับญี่ปุ่นเป็นทุนสำรองเงินตราได้ ซึ่งบางครั้งจึงทำให้ไม่สะดวกในการปฏิบัติตามกฎหมายเงินตรา ดังนี้ เป็นต้น

ทางค่านทุนสำรองเงินตราในระยะนี้ ในตอนปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ซื้อทองคำจากสหรัฐอเมริกา เข้าเป็นทุนสำรองเงินตรา

๒ กราว คือ กราวแรกเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๒ จำนวนที่ซื้อ ๑,๔๑๓ แห่ง
 นำหนักบริสุทธ์ ๑๗,๗๗๓,๔๑๔ กรัม กราวที่สองเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๒
 จำนวนที่ซื้อ ๑,๔๑๑ แห่ง นำหนักบริสุทธ์ ๑๗,๗๗๓,๔๑๔ กรัม ซึ่งทองคำทั้งหมด
 นี้ได้ฝากไว้ที่ Federal Reserve Bank of New York โดยมีค่าใช้จ่าย
 ใช้จ่ายในการ เก็บรักษาแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้รับโควตาในกองทุน
 การเงินระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก ๑๒.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็น ๔๕
 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๐๒ ซึ่งประเทศไทยต้องชำระ
 เป็นทองคำร้อยละ ๒๕ ของโควตาที่ได้รับเพิ่มขึ้น หรือเท่ากับ ๘,๑๒๕,๐๐๐ ดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกา กระทรวงการคลังโดยอนุรักษมนตรีจึงได้ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย
 ไทยชำระทองคำส่วนหนึ่งของโควตาที่ได้รับเพิ่มขึ้นนั้นให้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ
 โดยถือว่าทองคำที่ชำระหนี้ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของทุนสำรองเงินตราตามพระราชบัญญัติ
 เงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ มาตรา ๓๐ (๖) ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้โอนทองคำ
 ซึ่งฝากไว้ที่ Federal Reserve Bank of New York จำนวน ๕๗๕ แห่ง
 นำหนักบริสุทธ์ ๒๓๒,๑๔๓,๘๔๑ ทรอยเอานซ์หรือเท่ากับ ๘,๑๒๕,๐๓๘.๓๕ ดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกา ไปเปิดบัญชีทองคำที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ทองคำที่โอน
 ไปนี้มีจำนวนเกินโควตาไป ๕๔๔ ทรอยเอานซ์ แต่เนื่องจากทองคำเหล่านี้เป็น
 แห่งใหญ่ การจะคัดออกเป็นแห่งเล็กให้พอดีกับโควตาทำให้เสียค่าใช้จ่ายโดยไม่
 จำเป็น จึงให้ถือว่าส่วนที่โอนเกินไปนั้นฝากไว้ที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ

ในวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๓ ได้มีการยกเลิกการให้พันธบัตรคลัง พันธบัตร
 เงินกู้ของรัฐบาลและตั๋วเงินคลัง เป็นสิ่งอันชอบด้วยกฎหมายที่จะประกอบเป็นทุน
 สำรองเงินตรา และยกเลิกอำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในการออก
 กฎกระทรวงกำหนดครุฑของสินทรัพย์อันชอบด้วยกฎหมายที่จะประกอบเป็นทุนสำรอง
 เงินตรา กงให้มีอำนาจเพื่อกำหนดครุฑของเงินตราต่างประเทศและหลักทรัพย์
 ต่างประเทศอันชอบด้วยกฎหมายที่จะประกอบเป็นทุนสำรองเงินตราเท่านั้น หรืออีก
 นัยหนึ่งก็คือ เริ่มกำหนดให้ใช้เงินตราต่างประเทศหรือหลักทรัพย์ต่างประเทศเป็นทุน

สำรองเงินตราแทนการ กำหนดให้ใช้สินทรัพย์อื่นเป็นทุนสำรองเงินตรา ซึ่งเป็นการ
 จัดระบบเงินตราของประเทศให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มีผล
 ให้การ ออกธนบัตรของธนาคาร แห่งประเทศไทยทำได้เฉพาะในกรณีแลกเปลี่ยน
 กับทองคำ เงินปอนด์สเตอร์ลิง เงินดอลลาร์ สหรัฐอเมริกา เงินตราต่างประเทศ
 สกุลอื่นที่รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังจะกำหนด หลักทรัพย์ทองคำ และหลัก
 ทรัพย์เงินตราต่างประเทศเท่านั้น นอกจากนี้ยังให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการ กระทรวง
 การคลัง ในการ จำหน่ายบัญชีสินทรัพย์ซึ่งประกอบเป็นทุนสำรองเงินตราได้ในบาง
 กรณีโดยไม่ต้องถอนธนบัตร กลับคืนมาจากการ หมุนเวียน แต่ให้เอาผลประโยชน์ที่
 เกิดจากทุนสำรองเงินตราหรือการ ตีราคาสินทรัพย์ทุนสำรองทองคำใช้ทุนสำรองเงินตรา
 ที่จำหน่ายบัญชีจนครบ การที่จะจำหน่ายสินทรัพย์อื่นประกอบขึ้นเป็นทุนสำรองเงิน
 ตราได้นั้นตามกฎกระทรวงได้กำหนดไว้ ๓ กรณี คือ

๑. เมื่อมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นในการ จัดหาทุนสำรองเงินตรา เท่าที่ผล
 ประโยชน์อื่นเกิดจากทุนสำรองเงินตราไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายนั้น
๒. เมื่อทองคำบริสุทธิ์อื่นประกอบขึ้นเป็นทุนสำรองเงินตราสูญไป
 เนื่องจากการ วิเคราะห์เนื้อทองคำหรือการ หลอม เป็นแท่ง
๓. เมื่อค่าของหลักทรัพย์ต่ำกว่า ราคาที่ถือไว้ เป็นทุนสำรองเงินตรา

ในปีเดียวกันนี้เองได้มีการ ขนทองคำทุนสำรองเงินตราที่ประเทศไทย
 ถูกขโมยและฝากไว้ที่ธนาคาร แห่งประเทศญี่ปุ่นไปถูกขโมยและฝากไว้ที่ Federal
 Reserve Bank of New York ทองคำทุนสำรองเงินตราที่ธนาคาร แห่ง
 ประเทศไทยได้ฝากไว้ที่ธนาคาร แห่งประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนทั้งสิ้น ๒,๖๕๖ แท่ง
 นำหนักบริสุทธิ์ ๓๘,๘๕๘,๘๘๘.๓ กรัม นั้น เมื่อสงครามยุติลงทองคำจำนวนดังกล่าว
 ได้ถูกกักโดย เจ้าหน้าที่กองบัญชาการทหารสูงสุดของมหาอำนาจพันธมิตร ผู้ปกครอง
 ประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นเพื่อเรียกร้องให้ได้รับคืนทองคำซึ่งได้ถูกขโมยเป็นกรรมสิทธิ์ของ
 ฝ่ายไทยอยู่แล้ว รัฐบาลจึงตกลงจ้าง นาย Serge Reps ชาวอเมริกันเป็น
 ผู้ดำเนินการ เจริญ โดยเสี้ยมนายหน้าในอัคราร อยละ ๑ ของทองคำที่ได้รับคืน

ปรากฏว่าในการเจรจาครั้งนี้ ประเทศไทยได้รับทองคำกลับคืนมาเป็นจำนวน ๒,๖๕๓ แท่ง น้ำหนักบริสุทธิ์ ๓๔,๒๔๒,๑๓๑.๓ กรัม ยังซากอยู่อีก ๕๗๒,๘๖๘.๐๕๐ กรัม เป็นมูลค่า ๑๒,๘๘๒,๗๐๖ บาท ซึ่งกองบัญชาการทหารสูงสุดของมหาอำนาจพันธมิตร แจงว่าเป็นทองคำที่ประเทศญี่ปุ่นได้ยึดมาจากประเทศต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่นได้เข้ายึดครอง จึงยังไม่อาจคืนให้กับประเทศไทยได้ ดังนั้นเมื่อได้ออกพระราชบัญญัติจัดสรรทุนสำรองเงินตราเกินจำนวนชนบัตร ออกใช้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ แล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ตัดจากทุนสำรองเงินตราโอนไปให้กระทรวงการคลังเพื่อชดเชยข้อมูลทุนเงินตราต่างประเทศของรัฐบาล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๐ - พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นระยะที่การค้าต่างประเทศของไทยอยู่ในฐานะเกินดุล เนื่องจากการค้าและการผลิตสินค้าของไทยในระยะนี้เริ่มฟื้นตัว ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ กำลังประสบกับความขาดแคลนปริมาณสินค้าส่งออกของไทยจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เหตุการณ์ไม่สงบที่เกิดขึ้นในประเทศเกาหลีเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ และ พ.ศ. ๒๔๘๔ ใ้ทำให้เกิดความหวั่นเกรงกันว่าสงครามอาจจะยืดเยื้อและดูกลายออกไป จึงมีการสะสมสินค้ากันทั่วไป โดยเฉพาะสินค้าทางยุทธศาสตร์ ในประเทศอุตสาหกรรมได้เกิดภาวะการค้ารุ่งเรืองที่เรียกว่า "Korean Boom" ในระยะนี้สินค้าของไทยโดยเฉพาะยางและซีเมนต์ขายได้ดีมาก ส่วนทางด้านสินค้าขาเข้า เนื่องจากในระยะนี้อัตราแลกเปลี่ยนใช้อัตราเสรีซึ่งใช้อัตราที่สูงกว่าอัตราทางการจึงเป็นการสกัดกั้นสินค้าขาเข้า การขาดดุลการชำระเงินของประเทศไทยจึงเกินดุลเป็นอันมากซึ่งมีผลให้ทุนสำรองเงินตราของธนาคารแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังต่อไปนี้

(ล้านบาท)

เมื่อสิ้นปี	ทุนสำรองเงินตราเป็น ทองคำ เงินตราและหลัก ทรัพย์สินต่างประเทศ	เงินตราต่างประเทศ อื่นที่ธนาคารแห่ง ประเทศไทย	รวม	เพิ่มจาก ปีก่อน (+)
๒๔๕๐	๑,๓๘๕.๐	๑๖๑.๗	๑,๕๔๖.๗	-
๒๔๕๑	๑,๖๖๔.๒	๔๔๗.๓	๒,๑๑๑.๕	+๕๖๔.๘
๒๔๕๒	๒,๒๕๕.๐	๕๐๑.๑	๒,๗๕๖.๑	+๖๔๑.๖
๒๔๕๓	๒,๘๕๗.๘	๖๖๕.๒	๓,๕๒๓.๑	+๗๖๖.๐
๒๔๕๔	๓,๗๒๕.๑	๗๘๕.๕	๔,๕๑๐.๖	+๘๘๖.๕

หมายเหตุ การกำหนดเงินตราต่างประเทศเป็นเงินบาทใช้อัตราแลกเปลี่ยนทางการ
คือในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๐ - พ.ศ. ๒๔๕๑ ใช้อัตรา ๔๐ บาทต่อ
๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และ ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐.๐๓๕ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา
และระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๒ - พ.ศ. ๒๔๕๔ ใช้อัตรา ๓๕ บาทต่อ
๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และ ๑๒.๕๐ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา
เนื่องจากในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้มีการเปลี่ยนค่าของเงินบาทเทียบ
กับเงินตราต่างประเทศ

อย่างไรก็ดี การที่ประเทศไทยมีดุลการชำระเงินระหว่างประเทศเกิน
ดุลติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปีนี้ได้ก่อให้เกิดผลสะท้อนขึ้น ๒ ประการ คือ
ประการแรก ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทย
ต้องออกธนบัตรแลกกับเงินตราต่างประเทศที่รับไว้ ส่วนหนึ่งของธนบัตรที่ออกไปสู่
การหมุนเวียนย่อมเข้าไปสู่ระบบธนาคารและกลายเป็นกำลังสำหรับขยายเครดิต
ต่อไปอีก ปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดุลการชำระเงินไว้ได้ในขณะนี้ได้เป็นจำนวน
ไม่น้อยคือ มาตรการเสถียรภาพและมาตรการที่ดำเนินการค้ากับญี่ปุ่น ซึ่งได้กันกำไร

จากการขายเงินตราต่างประเทศและกำไรจากการค้ากับญี่ปุ่นจากการหมุนเวียน
แต่ในระยะเวลาต่อมาคือถัดจากปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ซึ่งเป็นปีแรกและปีเดียวที่รัฐบาล
สามารถจัดงบประมาณให้เข้าสู่ดุลยภาพได้นั้น ฐานะการคลังของรัฐบาลก็เปลี่ยน
เป็นขาดดุล ทำให้เงินส่วนใหญ่นั้นได้กันไว้คงกล่าวต้องกลับไปสู่การหมุนเวียน
อีกโดยทำให้รัฐบาลกู้ยืม การคลังของรัฐบาลจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มปริมาณ
เงินอีกทางหนึ่งด้วย ปริมาณเงินจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในปี พ.ศ.
๒๔๕๓ และ พ.ศ. ๒๔๕๔ ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๒๕.๓ และ ๒๓.๗ ตามลำดับ
ความพยายามที่จะลดภาวะเงินเฟ้อในระยะนี้จึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ประการที่สอง อัตราแลกเปลี่ยนเงินในคลาคลงลง หรืออีกนัยหนึ่ง
ก็คือ เงินบาทมีค่าสูงขึ้นโดยลำดับ เนื่องจากอุปทานเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น
เป็นอันมาก อัตราขายเงินปอนด์สเตอร์ลิงเพื่อการนำเข้าของธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทย ในระหว่างวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๕๒ ถึงวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕ ใกล้เคียง
ลงตามลำดับดังนี้คือ

๕๓.๗๕ บาท	ตั้งแต่	๒๔ กันยายน ๒๔๕๒	ถึง	๑๗ ตุลาคม ๒๔๕๒
๕๓.๐๐ บาท	ตั้งแต่	๑๘ ตุลาคม ๒๔๕๒	ถึง	๓๐ เมษายน ๒๔๕๔
๕๓.๘๕ บาท	ตั้งแต่	๑ พฤษภาคม ๒๔๕๔	ถึง	๑๔ พฤษภาคม ๒๔๕๔
๕๓.๖๐ บาท	ตั้งแต่	๑๕ พฤษภาคม ๒๔๕๔	ถึง	๓ กันยายน ๒๔๕๔
๕๒.๕๐ บาท	ตั้งแต่	๔ กันยายน ๒๔๕๔	ถึง	๒๘ ตุลาคม ๒๔๕๔
๕๒.๕๐ บาท	ตั้งแต่	๒๐ ตุลาคม ๒๔๕๔	ถึง	๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๔
๕๒.๒๕ บาท	ตั้งแต่	๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๔	ถึง	๒๓ ธันวาคม ๒๔๕๔
๕๒.๐๐ บาท	ตั้งแต่	๒๔ ธันวาคม ๒๔๕๔	ถึง	๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕
๕๑.๗๕ บาท	ตั้งแต่	๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕	ถึง	๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕
๕๑.๐๐ บาท	ตั้งแต่	๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕	ถึง	๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕

จากสถานการณ์ในระยะนี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในนโยบาย
การเงินต่างประเทศเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๕ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นคำริและคำสั่ง
ของรัฐบาลในสมัยนั้นซึ่งมีความประสงค์ที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑. จะให้ค่าของเงินตราต่างประเทศลดลง เมื่อเทียบกับเงินไทย
๒. จะให้ค่าครองชีพลดลง
๓. จะไม่ให้มีการเอาเงินตราต่างประเทศซึ่งประเทศไทยได้รับมานั้น ไปใช้เพื่อประโยชน์ของประเทศอื่น
๔. ไม่จำเป็นต้องสะสมเงินตราต่างประเทศเป็นทุนสำรองเพิ่มขึ้น

ตามความเห็นของรัฐบาลดังกล่าวมานี้ ปรากฏว่าผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในสมัยนั้น คือ ม.ล. เศรษฐนิทวงศ์ ไม่เห็นด้วย และเสนอให้รัฐบาลดำเนินนโยบายการขายเงินตราต่างประเทศตามเดิมต่อไป คือ ปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินในตลาดเสรี เป็นไปตามภาวะการค้ากับต่างประเทศ แต่จะเกี่ยวกับธนาคารแห่งประเทศไทยก็จะค่อย ๆ โน้มนำอัตราแลกเปลี่ยนเงินในตลาดเสรีให้ต่ำลงเท่าที่จะทำได้ตามอุปทานแห่งเงินตราต่างประเทศ นอกจากนี้ยังไม่เห็นด้วยในการที่รัฐบาลจะกลับเข้าควบคุมการจ่ายเงินตราต่างประเทศอีกด้วย เพราะขัดแย้งกับฐานะดุลการชำระเงินที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จากความเห็นที่ขัดแย้งกันเช่นนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้ ม.ล. เศรษฐนิทวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ในที่สุดรัฐบาลก็ได้มีคำสั่งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยลดอัตราขายเงินปอนด์สเตอร์ลิงเพื่อการนำเข้าลงทันทีจาก ๕๑ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง เป็น ๔๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งขณะนั้นอัตราขายเงินปอนด์สเตอร์ลิงในตลาดเสรี เป็น ๕๑.๓๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และเพื่อดูแลให้การส่งเงินไปต่างประเทศเป็นการจ่ายชำระสำหรับค่าสินค้าและบริการ โดยแท้จริง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเข้าควบคุมการจ่ายเงินตราต่างประเทศที่ไม่ใช่เพื่อการชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการซึ่งเป็นธุรกิจปกติระหว่างประเทศเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๕ และควบคุมผู้ส่งสินค้าออกให้ขายหรือฝากเงินตราต่างประเทศไว้กับธนาคารพาณิชย์ หรือบริษัทรับอนุญาต โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๕ เป็นต้นมา ซึ่งนโยบายการควบคุมนี้ก็ให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศในเวลาต่อ ๆ มา

เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยลดอัตราขายเงินปอนด์สเตอร์ลิง เพื่อการนำเข้า
 ลงแล้ว อัตราแลกเปลี่ยนเงินปอนด์สเตอร์ลิงในตลาดเสรีก็ไต่ลดลงมาอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน
 ซึ่งมีผลเท่ากับเป็นการเพิ่มค่าเงินบาทให้สูงขึ้น เพื่อจุดประสงค์ที่จะลดราคาสินค้า
 ขาเข้าและลดค่าครองชีพไปด้วย แต่ปรากฏว่าเหตุการณ์ไม่ได้เป็นดังที่คาดไว้
 เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องนำเงินบาทที่ไต่จากการขายเงินปอนด์สเตอร์ลิง
 เพื่อการนำเข้าสินค้า เข้านี้ให้รัฐบาลชดเชยการขาดดุลในงบประมาณ ภาวะเงินเฟ้อ
 ที่มีอยู่แล้วจากการที่ประเทศไทยขายสินค้าออกได้ก็ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ประชาชนมี
 เงินใช้มากขึ้นก็ยิ่งสั่งสินค้าเข้ามามากขึ้น ในตอนสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๕๕ การค้าและการ
 ชำระเงินกับต่างประเทศยังไม่เป็นที่น่าวิตกกัง เพราะแม้ว่าสินค้าเข้าจะเพิ่มขึ้น แต่สินค้า
 หลักที่เป็นสินค้าออกของไทยยังขายได้ก็อยู่ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๕ นี้เงินปอนด์
 สเตอร์ลิงที่ธนาคารแห่งประเทศไทยถืออยู่ไต่ลดลงมาก แต่ก็ยังสะสมเงินดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกาไต่มา ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเริ่ม
 ขายเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาเพื่อการนำเข้าในอัตรา ๑๖.๙๕ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกา และต่อมาเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๗ อัตราเพื่อการนำเข้าได้เปลี่ยน
 เป็น ๑๖.๐๗ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ การค้าระหว่างประเทศได้เริ่มขาดดุล เป็นครั้งแรกหลัง
 สงครามและในขณะเดียวกันงบประมาณของรัฐบาลก็ขาดดุล เป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงเริ่ม
 ใช้นโยบายการจำกัดสินค้าขาเข้าอย่างเข้มงวดตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ โดย
 ผู้นำสินค้าเข้าทุกประเภทต้องขออนุญาตจากกระทรวงเศรษฐกิจก่อน ต่อมาเมื่อวันที่ ๔
 มีนาคม ๒๕๕๗ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดรายการสินค้าที่สามารถซื้อเงินตรา
 ต่างประเทศได้ในอัตรา ๕๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง และ ๑๖.๙๕ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์
 สหรัฐอเมริกา ให้ลดลงเหลือเพียงสินค้า ๔ จำพวก และในที่สุดก็ตัดรายการที่จะขาย
 เงินตราต่างประเทศเพื่อการนำเข้าในอัตราคงที่กล่าวโดยสิ้นเชิง เมื่อสิ้นปี พ.ศ.
 ๒๕๕๗ ส่วนอัตราแลกเปลี่ยนเงินในตลาดเสรีก็สูงขึ้นโดยลำดับจากการที่อุปสงค์ของ
 เงินตราต่างประเทศมีมากขึ้น จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๖ อัตราขายเงินปอนด์
 สเตอร์ลิงในตลาดเสรีก็สูงกว่าอัตรา ๕๕ บาทต่อ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง

ทางด้านการเปลี่ยนแปลงในทุนสำรองเงินตราในระยะนี้ ในวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๖ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนร้อยละของบรรดาสินทรัพย์อันชอบด้วยกฎหมายที่ประกอบขึ้นเป็นทุนสำรองเงินตราเสียใหม่ โดยกำหนดให้ทองคำ ปอนด์สเตอร์ลิง ทองดลารัฐอเมริกาและหลักทรัพย์ที่มีอายุไม่เกิน ๑ ปีรวมกัน ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ ของยอดชนับตรออกใช้ ส่วนชนิดของสิ่งอันชอบด้วยกฎหมายที่จะประกอบขึ้นเป็นทุนสำรองเงินตรายังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๔ - ปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔ ได้มีการยกเลิกอัตราที่ราคาสินทรัพย์ที่ประกอบขึ้นเป็นทุนสำรองเงินตราเดิมเสีย และได้กำหนดอัตราที่ราคาทุนสำรองเงินตราขึ้นใหม่เพื่อความเหมาะสม คือ

- ๑) ๑ บาทเท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก ๐.๐๔๔๔๓๓๕ กรัม (เดิม ๑ บาทเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ ๐.๐๓๑๐๕๓๓๗ กรัม)
- ๒) ๕๖ บาทเท่ากับ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง (เดิม ๓๕ บาทเท่ากับ ๑ ปอนด์สเตอร์ลิง)
- ๓) ๒๐ บาทเท่ากับ ๑ ทองดลารัฐอเมริกา (เดิม ๑๒.๕๐ บาทเท่ากับ ๑ ทองดลารัฐอเมริกา)

อัตราใหม่นี้มิได้มีผลเกี่ยวกับอัตราในตลาดเสรีแต่อย่างใด เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยใช้อัตราใหม่ในการที่ราคาสินทรัพย์ทุนสำรองเงินตราแล้ว ราคาเป็นเงินบาทของสินทรัพย์ทุนสำรองเงินตราก็เพิ่มขึ้นกว่าชนับตรออกใช้เป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้การใช้ประโยชน์ของทุนสำรองเงินตราส่วนที่เกินกว่าชนับตรออกใช้ได้น่าหน้าที่รักษาเสถียรภาพของเงินตราสมตามความมุ่งหมายของทุนสำรอง รัฐบาลจึงได้ออก "พระราชกำหนดจัดสรรทุนสำรองเงินตราเกินจำนวนชนับตรออกใช้ พุทธศักราช ๒๕๕๘" ขึ้นใช้ เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘ ซึ่งมีสาระสำคัญ ๒ ประการคือ

๑. จัดสรรทุนสำรองเงินตรา เก็บจำนวนธนบัตรออกใช้จำนวนทั้งสิ้น

๒, ๕๑๕, ๙๙๓, ๐๐๐ บาท

๒. จัดตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน และป้องกันมิให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหว อย่างผิดปกติ

นอกจากนี้ยังได้มีการยกเลิกข้อบังคับให้มอบขายเงินตราต่างประเทศจากการส่งออกข้าวและคิงุกให้กับธนาคารแห่งประเทศไทยในอัตราทางการตั้งแต่วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๔ ต่อมาในวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๔ ก็ได้ยกเลิกการให้มอบขายเงินตราต่างประเทศจากการส่งออกภายในอัตราทางการ แต่จะต้องมอบขายเงินตราต่างประเทศแก่ธนาคาร หรือบริษัทรับอนุญาตในอัตราตลาดเสรีแทน ในเวลาเดียวกันนี้ รัฐบาลก็ได้ทำการปรับปรุงอัตราค่าพรี เมียมในการส่งออกเพื่อชดเชยกับการที่ผู้ส่งออกได้รับประโยชน์จากการขายเงินตราต่างประเทศในตลาดเสรี ส่วนอัตราค่าภาคหลวงสำหรับคิงุกและอัตราอากรขาออกสำหรับยางนั้นให้ใช้อัตราเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามราคาสินค้าเพื่อป้องกันผลสะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าเหล่านี้ในตลาดต่างประเทศ ส่วนทางด้านการจ่ายเงินตราต่างประเทศในอัตราทางการ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐบาล และค่าใช้จ่ายทางด้านการศึกษาก็ได้ยกเลิกไป ดังนั้น ตลาดทางการจึงสิ้นสุดลง การแลกเปลี่ยนเงินตราจึงต้องกระทำผ่านตลาดเสรีแต่เพียงตลาดเดียว และรัฐบาลได้เปลี่ยนจากนโยบายการควบคุมปริวรรตมาใช้นโยบายการคลังแทน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลสะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจภายนอกที่จะมีต่อ เศรษฐกิจภายในประเทศ

✓ การจักระ เียบยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินสำหรับในระยะนี้ นับแต่เมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นต้นมา กระทรวงการคลังก็ได้ออกกฎกระทรวงแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน เรื่อยมาจนถึงกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๓ จึงได้ยกเลิกกฎกระทรวงฉบับที่ออกใช้บังคับแล้ว

ทั้ง ๑๒ ฉบับ และต่อมาก็ได้ออกกฎกระทรวงแก้ไขเพิ่มเติมมาจนถึงกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๘ ซึ่งยังคงหลักสำคัญในการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินไว้ดังนี้คือ

๑. การส่งของออกไปขายต่างประเทศ หรือการไต่เงินตราต่างประเทศ มาด้วยประการอื่นใดก็ตาม จะต้องนำเงินตราต่างประเทศนั้น เข้ามาขายให้กับตัวแทน รัฐบาลหรือบุคคลรับอนุญาต

๒. ผู้ใดจะชำระค่าสินค้าที่สั่งจากต่างประเทศ หรือค่าบริการหรือเป็นการ จ่ายตามข้อผูกพัน หรือเป็นเงินบริจาคก็ตาม จะต้องขออนุญาตซื้อเงินตราต่างประเทศ เสียก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะซื้อเงินตราต่างประเทศจากตัวแทนรัฐบาลหรือ บุคคลรับอนุญาตได้ ✓

ทางกานทุนสำรองเงินตรา ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๐๑ ได้มีการประกาศใช้ "พระราชบัญญัติเงินตรา พุทธศักราช ๒๕๐๑" ซึ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับสิ่งอันชอบ ควบกฎหมายที่จะประกอบขึ้นเป็นทุนสำรองเงินตรา ซึ่งยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน ดังนี้คือ

๑. ทองคำ

๒. เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เงินปอนด์สเตอร์ลิง หรือเงินตราต่างประเทศ อื่นใดที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ทั้งนี้ต้องเป็นรูปเงินฝากในธนาคารกลาง หรือธนาคาร พาณิชยนอกราชอาณาจักร

๓. หลักทรัพย์ต่างประเทศ ที่ชำระคืนเงินและคอกเบี้ยเป็นเงินตราต่างประเทศ ที่ระบุไว้ในข้อ ๒

๔. หลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ชำระคืนเงินและคอกเบี้ยเป็นเงินตราต่างประเทศ ที่ระบุไว้ในข้อ ๒ หรือเป็นเงินบาท

๕. ทรัพย์สินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยพึงชดหรือรับช่วงชดได้ แต่ต้องมี ความร่วมกันไม่เกินร้อยละสิบของยอดชนมัตร์ออกใช้

๖. สินทรัพย์ที่นำส่งสมทบกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ที่เป็นทองคำหรือ เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดว่า ทองคำ เงินตราต่างประเทศและหลักทรัพย์
ต่างประเทศที่อายุไม่เกิน ๑ ปี (ต่อมาได้แก้ไขเป็นไม่เกิน ๓ ปี) นับแต่วันที่
ฝากหรือซื้อซึ่ง เป็นทุนสำรอง เงินตรานั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องดำรงไว้ให้มี
การรวมกันทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละหกสิบของยอดชนม์ตรออกใช้ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทย
ก็ได้ปฏิบัติตลอดมาโดยได้ดำรงไว้ในอัตราค่อนข้างสูงในบางครั้งถึงร้อยละ ๘๐ ของยอด
ชนม์ตรออกใช้

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ฐานะดุลการชำระเงินและเงินสำรองของประเทศไทย
มีความมั่นคงขึ้น และระบบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินของประเทศไทยก็ได้รับการผ่อน
คลายความเข้มงวดลงไปมากจนไม่มีการควบคุมธุรกิจ เศรษฐกิจระหว่างประเทศเลย
ทำให้รัฐบาลมีความมั่นใจยินยอมที่จะกำหนดค่าเสมอภาคของบาทเทียบกับทองคำและ
ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาในอัตรา ๑ บาทเทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ ๐.๐๘๒๓๖๔๕ กรัม
และ ๒๐.๘๐ บาทเทียบเท่ากับ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา * เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม
๒๕๐๖ และยอมรับพันธะทางด้านอัตราแลกเปลี่ยนของสมาชิกระบบ Par Value
หรือระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสมอภาค ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์
ซึ่งตามพันธะของระบบนี้ ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติดังนี้คือ

๑. ต้องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเสมอภาคของ เงินบาทและรักษ้อัตราแลกเปลี่ยน
เปลี่ยนแปลงในประเทศไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปเกินกว่า ๑ % ของอัตราเสมอภาค
โดยในเวลาต่อมาได้ขยายขอบเขตการ เปลี่ยนแปลง เป็นไม่เกิน $๒ \frac{๑}{๕}$ % ของอัตรา
เสมอภาค ซึ่งประเทศไทยก็ได้ใช้ทุนรักษาระกับอัตราแลกเปลี่ยนที่เจ้าหน้าที่ของ
ธนาคารแห่งประเทศไทยบริหารอยู่ คอยควบคุมไม่ให้อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเปลี่ยนแปลง
ไปเกินกว่า $๒ \frac{๑}{๕}$ % ของอัตราเสมอภาคดังกล่าว

๒. การลดค่าหรือเพิ่มค่าของอัตราแลกเปลี่ยนเสมอภาค จะกระทำได้เมื่อ
ดุลการชำระเงินของประเทศขาดดุลหรือเกินดุลอย่าง เรื้อรัง เป็นเวลาหลายปี โดย
จะต้องได้รับอนุมัติจากกองทุนการเงินแล้วเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ประเทศต่าง ๆ
แข่งขันกันลดค่าเงินของตนเอง เพื่อแย่งตลาดสินค้าออกระหว่างกัน

* ค่าเสมอภาคได้เปลี่ยนเป็น ๒๐.๘๐ บาทเท่ากับ ๑ ดอลลาร์สหรัฐ-
อเมริกา เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๖

๓. ต้องส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพและความสงบในการชำระเงินกับต่างประเทศ กล่าวคือ นอกจากประเทศไทยจะต้องหาทางลดการควบคุมการชำระเงินกับต่างประเทศ หรือการควบคุมการปริวรรตแล้ว การที่จะใช้มาตรการใหม่ควบคุมการชำระเงินจะกระทำได้ก็เมื่อได้รับอนุมัติจากกองทุนการเงินก่อน และตามปกติ เพื่อแก้ปัญหาการชำระเงินไม่สมดุลเท่านั้น ประเทศไทยได้เคยควบคุมการปริวรรตอย่างเข้มงวดเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติใหม่ ๆ ทั้งนี้เพราะขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจของประเทศฟื้นตัวและแข็งแกร่งพอ และมีเงินตราต่างประเทศมากพอแล้ว จึงได้ยกเลิกการควบคุมการปริวรรตมาเป็นลำดับ ซึ่งการควบคุมการปริวรรตที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกระทำอยู่ในขณะนี้ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบและป้องกันมิให้มีการลักลอบนำเงินทุนออกนอกประเทศเท่านั้น

๔. ให้ถือเงินสำรองระหว่างประเทศไว้ในรูปต่าง ๆ กัน เช่น ลิทธิพิเศษ ถอนเงินฐานะสำรองในกองทุนการเงินและทองคำ เงินตราต่างประเทศสกุลต่าง ๆ การถือเงินสำรองระหว่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็น เพราะช่วยให้ประเทศต่าง ๆ สามารถรักษาอัตราแลกเปลี่ยนให้มีเสถียรภาพ และสามารถชดเชยการขาดดุลในการชำระเงิน การมีเงินสำรองระหว่างประเทศอย่างเพียงพอจึงป้องกันมิให้ประเทศต่าง ๆ เห็นความจำเป็นต้องแก้ปัญหาการชำระเงินด้วยการควบคุมการค้าและการชำระเงินกับต่างประเทศ ซึ่งจะกระทบกระเทือนประเทศต่าง ๆ ที่ติดต่อกันโดยทั่วกัน

หลังจากที่ประเทศไทยให้พ้นตัวจากผลของสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว การชำระเงินของประเทศไทยมีฐานะเกินดุลมาเกือบตลอด ยกเว้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๔ และ ๒๕๑๘ ถึงปัจจุบัน ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศของประเทศไทย ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแล จำนวนเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ เงินสำรองเหล่านี้เป็นทองคำส่วนหนึ่ง และเงินสำรองที่เป็นเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นเงินดอลลาร์ สหรัฐอเมริกา

ระบบการเงินระหว่างประเทศตามลักษณะดังกล่าวข้างต้นอาจได้ผลดีเป็นเวลาหลายปี ทำให้เกิดความสงบ เสถียรภาพ และเสถียรภาพขึ้นในระบบการค้าและการ

ชำระเงินของโลก และเป็นปัจจัยที่ทำให้การค้าระหว่างประเทศขยายตัวในอัตราสูง
อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา เมื่อเงินปอนด์ลดค่าลงเป็น
ครั้งที่ ๒ นับตั้งแต่สงครามโลกสงบลง ระบบการเงินระหว่างประเทศได้ประสบ
วิกฤติการณ์หลายครั้ง จนถึงไคววาระขณะนี้ เป็นระยะที่มีความยุ่งยากทางการเงินระหว่าง
ประเทศมากที่สุด ระยะเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์ของโลก โดยมีการปรับค่าของเงินและมีการ
เก็งกำไรอยู่เสมอ และเงินสกุลสำคัญหลายสกุลได้ลอยตัวอย่างแพร่หลายตั้งแต่ต้นปี ๒๕๑๖
แสดงให้เห็นว่าระบบการเงินระหว่างประเทศมีข้อบกพร่องหลายประการที่จะต้องรีบ
แก้ไขและปรับปรุงอย่างรีบด่วน สำหรับสาเหตุของความยุ่งยากที่เกิดขึ้นแก่ระบบการเงิน
ระหว่างประเทศพอสรุปได้ดังนี้คือ

๑. การใช้เงินตราต่างประเทศหลายสกุล เป็นเงินสำรองระหว่างประเทศ
ทำให้เกิดการโยกย้ายสับเปลี่ยนเงินตราจากสกุลหนึ่ง เป็นอีกสกุลหนึ่งอยู่เสมอ เนื่องจาก
ประเทศที่มีการชำระเงินขาดดุล เรือรั้งจะมีเงินตราไม่แข็งแรง ส่วนประเทศที่มีดุลการ
ชำระเงินเกินดุล เรือรั้งจะมีเงินตราแข็งแรง ดังนั้น ผู้ลงทุนเป็นเงินสกุลไม่แข็งแรง
จึงย้ายเงินทุนไปเป็นเงินสกุลที่แข็งแรงกว่า จึงเกิดการเก็งกำไรขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะ
เมื่อคอลดลารัฐอเมริกาในฐานะทุกไตรมาสลงคามภาวะ เศรษฐกิจและดุลการชำระเงินของ
สหรัฐ

๒. ความบกพร่องของระบบการปรับดุลการชำระเงินของระบบการเงิน
ระหว่างประเทศ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการขาดดุลหรือเกินดุลอย่างเรื้อรัง

๓. ภาวะเงินเฟ้อของโลก ตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ จนถึงปัจจุบัน ได้เกิดภาวะ
เงินเฟ้อทั่วโลกอย่างรุนแรง และกว้างขวางอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งนี้เนื่องจาก
สาเหตุสำคัญ ๆ ได้แก่การขาดแคลนสินค้า เนื่องจากภาวะกินฟ้าอากาศไม่อำนวย การผลิต
อาหารและพืชพันธุ์ต่าง ๆ จึงได้น้อยกว่าที่ต้องการ การเรียกร้องขึ้นค่าจ้างแรงงาน
การใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากทางค่านิยมของรัฐบาลและการขาดดุลการชำระเงิน
อย่างเรื้อรังของสหรัฐก็ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนของโลกเพิ่มขึ้น

๔. ปัญหาราคาน้ำมัน การที่ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นถึง ๓ เท่าตัวในระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ถึงต้นปี ๒๕๑๗ นับว่าเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงที่สุดอย่างหนึ่งของโลก ทำให้ภาวะเงินเฟ้อทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดุลการชำระเงินของประเทศต่าง ๆ ซากอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก และทำให้ตลาดการเงินระหว่างประเทศมีความไม่แน่นอนมากขึ้น เพราะมีเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ที่เป็นรายได้ถ้าน้ำมันหมุนเวียนหาของทางลงทุนอยู่ และเกิดดุลนี้รายใหญ่เป็นจำนวนมาก

ปัญหาในระบบการเงินระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ต้องแก้กันอย่างรีบด่วน ซึ่งการพิจารณาเรื่องการปรับปรุงระบบการเงินระหว่างประเทศในระหว่างประเทศต่าง ๆ ภายใต้กองทุนการเงินได้เริ่มต้นอย่างจริงจัง เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๕ แต่ก็มีได้ก้าวหน้าและกระทำไต่มาเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุความเห็นขัดแย้งของประเทศสำคัญ ๆ หลายประการ ซึ่งต่างฝ่ายก็มีแนวความคิดในการแก้ปัญหาในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน และนอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายประการ เช่นปัญหาน้ำมันและเงินเฟ้อทำให้เศรษฐกิจของโลกไม่แน่นอน ประเทศต่าง ๆ จึงยังไม่เต็มใจผูกพันตนเองกับการปฏิรูประบบการเงินในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม หลักการสำคัญ ๆ ที่ได้ตกลงกันแล้วระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงระบบการเงินระหว่างประเทศได้แก่การหาทาง

๑. ให้เสรีภาพประเทศต่าง ๆ ที่จะใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ยืดหยุ่นมากขึ้นได้ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ

๒. ให้ลดบทบาทของทองคำและนำทองคำออกจากระบบการเงินระหว่างประเทศ

๓. ให้ลดบทบาทของดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

๔. ให้ใช้สิทธิพิเศษถอนเงินเป็นรากฐานของระบบการเงินระหว่างประเทศ

แทนทองคำ

สำหรับในระยะสั้นได้มีการตกลงกันในประการสำคัญที่ว่า ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจของโลกยังขาดเสถียรภาพอยู่ ประเทศต่าง ๆ จะมีเสถียรภาพเต็มที่ที่จะใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ยืดหยุ่นมากขึ้นถ้าจำเป็น โดยกองทุนการเงินจะคอยสอดส่องดูมิให้มีการใช้อัตราแลกเปลี่ยนในทางที่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ในระยะตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๔ สถานการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศทำให้ประเทศไทยต้องลดค่าเงินบาท ๒ ครั้ง และเพิ่มค่าเงินบาท ๑ ครั้ง เนื่องจากเหตุผลดังนี้คือ

๑. เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๔ รัฐบาลลดค่าเงินบาทลงร้อยละ ๗.๘๘ ตามคอลลารสหรัฐอเมริกา เนื่องจากรัฐบาลต้องการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุลและความขบเซาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการถอนทหารสหรัฐ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ดุลการชำระเงินของประเทศไทยขาดดุลเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นจำนวน ๘๑๓ ล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ขาดดุล ๒,๖๕๐ ล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ขาดดุล ๓๓๕ ล้านบาท

๒. เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ รัฐบาลลดค่าเงินบาทลงร้อยละ ๑๐ ตามคอลลารสหรัฐอเมริกา เพื่อพยุงรายได้ของผู้ส่งออก และรักษาระดับการแข่งขันของสินค้าไทยในต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม

๓. เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๖ รัฐบาลเพิ่มค่าเงินบาทขึ้นร้อยละ ๔ เพื่อมิให้ค่าของเงินบาทตกต่ำตามคอลลารสหรัฐอเมริกาไปอีก และเพื่อนำค่าของเงินบาทขึ้นมาอยู่ในระดับเท่าที่ลดค่าครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ การเพิ่มค่าครั้งนี้ช่วยบรรเทาการถูกลามของภาวะเงินเฟ้อในต่างประเทศมายังประเทศไทยบ้าง

สถานการณ์ทางการเงินระหว่างประเทศทำให้ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เพื่อหลีกเลี่ยงความจำเป็นที่จะต้องปรับค่าตามภาวะการเงินของโลกด้วยการลดค่าและเพิ่มค่าบ่อยครั้งอย่างสับสนและในอัตราสูง ๆ สำหรับประเทศไทยก็จำเป็นต้องพิจารณาหาทางปรับปรุง

ให้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนยืดหยุ่นขึ้น เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงเริ่มใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบใหม่ตั้งแต่วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๑ โดยรัฐบาล ได้ประกาศเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากการกำหนดค่าเสมอภาคของบาทเทียบกับทองคำ และดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ใช้วิธีกำหนดค่าของบาทเทียบกับกลุ่มเงินตราจำนวนหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เพื่อให้ค่าของบาทมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และมีได้ผูกพันอยู่กับเงินสกุลใดสกุลหนึ่ง โดยเฉพาะจะต้องเคลื่อนไหวตามเงินสกุลดังกล่าว ซึ่งอาจขัดแย้งกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

การใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบใหม่ดังกล่าวช่วยปูพื้นฐานที่จะให้อัตราแลกเปลี่ยนของบาทมีความยืดหยุ่นกว่าที่เคยเป็นมาแล้ว จนสามารถปรับได้ตามการเปลี่ยนแปลงของภาวะทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ เมื่อรัฐบาลประกาศเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๑ รัฐบาลโดยทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรายังคงกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของบาทกับดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ไว้ในอัตราเดิมคืออัตราซื้อเท่ากับ ๒๐.๓๓๕ บาท และอัตราขายเท่ากับ ๒๐.๘๒๕ บาท ต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เพื่อมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากเกินไปในตลาดเงินตราต่างประเทศในระยะเริ่มแรกจนเกิดปัญหาความไม่แน่นอนขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกามีค่าเสื่อมลงต่อไปในอัตราสูง รัฐบาลได้อนุมัติให้ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราปรับค่าเงินบาทขึ้นเล็กน้อยเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๒๑ อัตราซื้อและอัตราขายของทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนจึงเปลี่ยนมาเป็น ๒๐.๑๙๕ บาทและ ๒๐.๒๒๕ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาตามลำดับ สำหรับในอนาคตข้างหน้าเป็นที่คาดหมายกันโดยทั่วไปว่าระบบเศรษฐกิจและการเงินของโลกจะยังไม่กลับคืนสู่เสถียรภาพ ผลกระทบกระเทือนที่เกิดขึ้นต่อประเทศไทยทางด้านการค้าและการชำระเงินระหว่างประเทศ จึงคาดว่าจะยังคงมีอยู่ต่อไป ความจำเป็นที่จะต้องปรับอัตราแลกเปลี่ยนของบาทอีกในอนาคตจึงหลีกเลี่ยงได้ยาก การดำเนินนโยบายยืดหยุ่นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยสามารถปรับตัวได้อย่างสอดคล้องและทันกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้เริ่มใช้ระบบ

อัตราแลกเปลี่ยนที่ผันผวนมากขึ้นตั้งแต่วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๑ จึงจำเป็นต้องหาทางเลือกที่จะนำมาใช้ในการปรับอัตราแลกเปลี่ยนของบาทให้สอดคล้องกับปัจจัยทาง เศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยรัฐบาลได้เลือกใช้ระบบการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน (Daily Exchange Rate Fixing หรือ Fixing) นับตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ เนื่องจากรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่ามีความเหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน เพราะการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนตามระบบนี้จะไม่เกิดขึ้นมากเกินไปจนกระทบกระเทือนระบบการค้าและการชำระเงินกับต่างประเทศของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนจะเข้าไปควบคุมการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่จะใช้ในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในแต่ละวันแทนที่จะกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์แต่ฝ่ายเดียวเช่นระบบเดิม ทำให้สามารถรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนได้ตามที่ต้องการ และสามารถดำเนินนโยบายแลกเปลี่ยนไปในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบาย เศรษฐกิจของทางการได้

การดำเนินนโยบายของประเทศไทยเกี่ยวกับระบบการเงินและการค้าวงเงินซึ่งเงินสำรองระหว่างประเทศเท่าที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายที่เคร่งครัดและเข้มงวด (conservative) ทั้งนี้โดยสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางการเงิน เสถียรภาพของการชำระเงินกับต่างประเทศ และเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญทางการค้าและทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ตาม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ปรากฏว่าได้ผลดีเป็นอย่างมาก เพราะทำให้ประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการค้าระหว่างประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปในอัตราสูงโดยตลอด เมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป นอกจากนั้นยังปรากฏด้วยว่าเงินบาทมีเสถียรภาพอย่างมากทั้งในแง่ภายในและภายนอกประเทศ